

SANCTI JULIANI

EPISCOPI TOLETANI

DE COMPROBATIONE ÆTATIS SEXTÆ LIBRI TRES.

ORATIO.

Accedam ad te, Domine, in humilitate spiritus mei. Loquar tibi, quia multam spem et fiduciam dedisti mihi. *Quis consurget mecum adversus malignantes? aut quis stabil mecum adversus loquentes iniquitatem* (Psal. xciii, 16), nisi tu, Domine, adjuveris me? tu ergo filii David, qui revelato mysterio ad nos in carne venisti, clavo^b crucis tuæ secreta cordis mei adaperi, mittens unum de seraphim, per quem candens carbo ille de altari tuo sublatus (Isai. vi, 6), sordentia^c labia mea depurget, mentem enubilet, dicendi materiam subministret, ut lingua mea, quæ proximorum utilitati per charitatem servit, non erroris redoleat casum^d, sed veritatis personet sine fine præconium. Hujus interim carbonis, Deus Deus meus, illa inextinguibili flamma cor principis gloriosi irradiat, quo sic totus igne tuæ charitatis efferveat, sic etiam zelo fidei inardescat, ut peregrinantem in terris sponsam tuam ab omni pestilentie contagione defensam, studeat semper conservare pacatam. Venena quibus noceri potest, manu potestatis evertat. Venenatorum auctores calce fidei proterat. Judicium sanguinis contra eam venire non sinat, ut in defensionis ejus gloria semper gaudens, et nunc in ejus sinu recubans, casta fidei disciplina virginem eam mundamque custodiendo, mundus ipse permaneat, et post ad te perveniens gloriosus factus in ea, bonam tibi de ejus defensione rationem redditurus accedat. Amen.

INCLITO ET GLORIOSO

REVERENDO DOMINO ERVIGIO REGI

JULIANUS SERVULUS VESTER.

Peritorum mos est iste medicorum, ubilibet vulnus serpit in corpore, ferro vulneris materiam^e prævenire, et purulentas primum radicitus amputare pu-

^a *Claro.* Ita legitur in omnibus editis. Sed vir doctissimus Gaspar Barthius in libro xix suorum *Adversariorum toto cap. 14* expendens nonnulla hujus opusculi nostri Juliani loca, quæ corrupta sibi esse videntur (quæque nos indicare volumus) putat pro clavo legendum hoc loco *clave*, propter verbum *adaperi* quod subsequitur. Prudentissima conjectura.

^b Quotquot hucusque istud Juliani opusculum ediderunt titulum ei *contra Judæos* præposuere, qui falsus visus fuit erudito viro Joanni Baptistæ Perezio, propterea quod, ut arbitramur, felix illud inscripserit: *De sextæ ætatis comprobatione*. Nos autem, qui hunc titulum opusculo restituimus, minime existimamus tam *falso* a ceteris alterum *contra Judæos* fuisse adhuc bitum, cum Isidorus Pacensis, medio sæculo post Felicem auctor, jam sic librum inscripserit, non per: *Santissimus Julianus Toletanus episco-*

atredines, antequam sanas ulcus noxium inficiat partes. Unde et ne locus vulneris sana membra contingat, præcisionis semper antefertur industria. Nec enim tactus vulneris causam potest generare salutis. Quocumque enim accesserit, vulnere locum facit. Et nisi ante manu præcidatur artificis, infectis membris omnibus, occasum parturit mortis. Hujus admirabilis medelæ peritiam credo vestram, sacratissime princeps, voluisse imitari clementiam. Qui dum populos a Deo tibi creditos contingi exitio lethali formidas, utile præcisionis genus excogitas, quo exitabilem membrorum inutilium saniem, et purulentæ facis insanabilem cutem, remediabili queant hi, qui salvandi sunt, studio declinare. Quam ob causam sanis adhuc membris me præcipis impendere curam, ne quandoque morbis accidentibus decidant: ut ante præcindatur error, quam periclitationis generetur occasio. Sicque dum prudenter saluti consulitur, utiliter accessus ægritudinis vitandæ frustretur. Horum igitur membrorum evitandam putredinem linguas dixerim Judæorum, qui promissum ex lege Christum Dei Filium necdum adhuc natum fuisse putant, et alium adfuturum expectant, pestilentiosis objectibus garrientes, quod sumpta annorum supputatio ab initio mundi secundum Hebræos codices quintam adhuc sæculi ætatem insinuet, et necdum adhuc Christum venisse, quem in sexta credunt ætate sæculi advenire. Grave malum, importabile quoque facinus et horrendum, quod in hoc errore annorum tempus dignoscendæ nativitatis Christi putatur. Quasi alicubi in sacris litteris legerint hoc esse præceptum, ut in præfinitis annis supputatis ab initio sæculi tempus illud sacræ nativitatis ejus posset addisci. Contra hunc, inquam, detestabilem impietatis errorem et manifestissimam cæcitate respondere me

pus in libro quem contra Judæos de sex ætatibus sæculi scripsit, etc. Tomo VIII Hispaniæ Sacræ, pag. 524, edit. 2.

^c *Sordentia.* Barthius legendum mallet *surdentia*, quasi *muta labia*, cujus locutionis multa exempla profert. Non placet nobis conjectura propter verbum *depurget*, cui *sordentia labia* congruunt; *surdentia* non ita.

^d Pro *casum* ponendum *causam* putat Barthius, nec aliter scripsisse Julianum. Probabilis est conjectura.

^e *Vulneris materiam.* Omnes editiones ita habent. Barthius corrigebat *ulceris materiam*. Rectius quidem dictum, atque ad propriam verborum significationem conformius. Sed Julianum, etsi doctissimum, suo tamen ævo adeo fuisse de verborum proprietate sollicitum, affirmare non ausim.

augustum cepat et mens serena tuæ Celsitudinis præcipit, brevi admodum complexione libelli. Ego autem imbecillitatis meæ non nescius, impositum mihi a vobis onus gravedinis declinare, nisi perditionem animarum præstrui meo silentio præcaverem, præsertim cum unum idemque sit fidem nolle asserere, quod negare. Ubi enim de Deo vel contra Deum aliquid agitur, periculosum est pastori, si taceat : infame, si fugiat : mortiferum, si succumbat. Quod terribiliter Dominus per prophetam, ignavam pastorum socordiam increpando, commemorat dicens : *Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini (Ezech. xiii, 5)*. Propter quod etiam idem Dominus per eundem prophetam, sanguinem pereuntium animarum de manu speculatoris se exquirere protestatur **B** (*Ibid. iii, 18 seq.*).

Hujus ego acerbitalis sententiam pertremiscens, et religiosis vestræ gloriæ jussis, et mei ordinis mancipatus officii, obedientiæ competentem vestræ celsitudini reddens honorem, et Deo debitam servitum, imperatum mihi opus, etsi minus docte, quam debui, obedienter tamen, ut potui, explicavi. Nitens hoc ipsum perfacile responsionis nostræ opusculum trimodo ^a librorum sine concludere. Hoc videlicet rationis ordine custodito, ut primo hujus operis libro convincantur manifestis atque evidentibus signis veteris Testamenti, quibus sine aliqua supputatione annorum Christus Dei Filius non nasciturus, sed olim natus liquide declaretur. Deinde secundi libri serie decurrente per ostensam apostolorum doctrinam id curatum est effici, quod revelata temporis plenitudo, qua Christus in carne natus apparuit, non in annis a principio mundi collectis, discipulis Domini vel cæteris credentibus sit ostensa, sed Legis et Prophetarum testimoniis prodita. Præsertim cum ipsi quoque Judæi illo tunc tempore non putantes ipsum esse Christum, imo utrum ipse esset Christus decertantes cum Christo, nunquam ab illis Christo nostro hæc objecta sit quæstio, quam nunc proponit petulans et rudis inscientiæ amplitudo. Libro quoque tertio excursus adesse ætatis sextæ convincitur. Ubi etiam et præteritæ ætates sæculi quinque, non in annis, sed in præfixo generationum limite distinguendæ monstrantur, simulque et illic necessario perdocetur, ut pro hac diversitate annorum, quæ inter Hebræos et nostros codices invenitur, non Hebraicæ translationis libri, sed Septuaginta interpretum codices sint sequendi, quos in fidem plurimorum

A auctoritas traxit. Hic etenim tertius liber non solum sex ætatum distinctiones lucidius aperit, sed et in sexta ætate Christum datum ostendit, et cur in sexta ætate nasci voluerit apertissime pandit, omnemque hujusmodi quæstionem de hac annorum supputatione dissolvit. Tres, inquam, hujus operis libros de hac quæstione confectos, ideo sub hac discretione distinximus, quia sic nobis melius visum est, ut cum talibus non primum de hac ipsa annorum quæstione agatur, antequam per vera divinorum signa vel indicia prophetarum, adjunctis quoque Novi Testamenti dogmatibus, eorum falsitas detegatur, et sic in postmodum ad sextæ ætatis comprobationem libere transeat. Ob hoc enim ad hanc objectam quæstionem annorum in tertio hujus operis libro respondetur, ut duobus illis præcedentibus reluctans animus ante frangatur. Sic enim dignum est, ut ora talium carnali vetustate sordentia, Veteris primum Testamenti restringantur rompha : deinde valido et novo Evangelii pugione percussa, ad tertiæ disputationis librum accedant, in qua et sextam sæculi ætatem agnoscant, et in ea Christum natum intelligant. Unde nequaquam expedit unum ex iis legere et alterum præterire, ne plenam soliditatem doctrinæ non hauriat, quem trium lectio librorum angustat. Quia igitur Judæorum infesta malitia de annorum diversitate, quæ inter nostros codices et illorum diversa est, objicit quæstionem, nos e contrario de generationum evolutione quæ inter nostros codices et illorum una est, obicem præparamus : ut cum illi pro distinguendis ^b ætatibus annorum brevitate ostenderint, nos plenitudine generationum ostensa, eorum contemnanus de annis quæstionem superfluam. Quid enim anni faciant, si generationes succumbant? In generationibus ergo ætatum nativitas Christi quærenda est veritas, quæ et per legem monstratur, et per Evangelium nascitur.

Jam ergo, mitissime princeps, pro his quæ incomptius dixi, et materiam fortasse dictionis paulo quam oportuit vitio loquacitatis extendi, quæso mihi veniam in vestra pietate donari, cui vestra gloria hanc ipsam respondendi necessitatem imposuit. Vestra igitur Celsitudo, quæ se patronam causæ Christi exhibuit, oreat se omnimodo, ipso ad judicium veniente, salvari. Erit enim tunc respectus operis vestri, cum dies judicii manifestus affulerit. Si tamen, o piissime princeps, et valenter inimicorum Christi colla servitute Dominica comprimis, et vexilla fidei Christianæ potenter attollas.

^a Trimodo. Barthius conjectatur *trinodo*.

^b Distinguendis. Barthius propter verba sequentia legebat *destringendis*.

LIBER PRIMUS.

1. Nascentis fidem Ecclesiæ testibus idoneis roborandam excipiens, huic opellæ initium ab ipsis patriarchis et prophetis attribuiam, nitarque, quantum

Deo opitulante valuero, rabidis Judæorum latratibus responderc, qui cæca infidelitatis nocte possessi, non solum ipsi barathro detestabilis perfidiæ concidunt ^a.

^a Bart. lib. xviii Advers., cap. 1, in fine, conjectabatur legendum *coincidunt*.

sed etiam quosdam e fidelium numero titubare compellunt, cum Christum Dei Filium necdum pro salute hominum in mundum venisse, sed adhuc venturum esse, quadam temeraria calculatione annorum cancerosis sermonibus disputare præsumunt, dicentes, quod adhuc quinta ætas sæculi evolvatur, et necdum adhuc venerit sextæ ætatis curriculum, in quo venturum nasci oporteat Christum. Ex hac igitur opinione vanissima audent, ab initio mundi secundum suos codices annorum supputatione collecta, adventus Christi explorare præsentiam, quibus sublata fide cæca sunt omnia.

2. Quid rogo, talibus respondebimus, aut quomodo contra inermes arma levabimus? Hujusmodi Paulus, credo, disceptationes evitandas esse pronuntiabat, cum Timotheum discipulum instruebat. *Stultas*, inquit, *et sine disciplina quæstiones devita: multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit (II Tim. II, 16, 17, 23)*. Vere multum stulta est quæstio, quæ de legis non procedit arcano. Imbelles ergo et inermes hujusmodi judicandi sunt, quia non de Scripturis arma arripiunt, sed de antro malitiæ suæ injusta^a proponunt. Ora enim talium armata sunt non fidei ferro, sed perfidiæ gladio^b; nec testificatione prophetica, sed obstinatione dolosa. Ergo inermes ob hoc per omnia approbandi sunt, quia nullis armis Scripturarum muniti ista obijciunt. Qui tamen si ipsi soli perirent, de silentio forsitan haberemur indemnes. Quid quod etiam perniciës hujusmodi inficit et fideles? Nitendum ergo nobis est, qui licet indigni, ministri tamen Dei verbi sumus, et dispensationem prædicandi accepimus, ut veritatis petra per os nostrum emissa dentes talium conterat, ne silentio nostro in ipsa fidei veritate mollescant, qui sinceriter quidem Christum fatentur, sed devitare adhuc Satanæ astutias nequeunt: ut etsi non corrigatur Judæus, saltem proficiat Christianus.

3. Audite jam, o impietatis operarii, o filii scelerati, non me, sed ipsum Christum Dominum quem expugnare nitimini, audite eum respondentem patribus vestris. Ait enim tentantibus se Judæis in Evangelio, et dixit: *Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei (Matth. xxii, 29)*. Etenim virtus et sapientia Dei, secundum Paulum Christus est (*I Cor. I, 24*): ergo ignorantia Scripturarum, ignorantia Christi est. Quid jam mirum, si error corda vestra possideat, quos ignorantia Scripturarum objurgat? Scrutamini ergo Scripturarum latentes campos, et tunc intelligetis cæcos oculos vestros. Jam igitur sine præjudicio Christianæ fidei loquar. Nunquid aut per legem, aut per prophetas alicubi specialiter in sexto millesimo anno nasciturus prædictus est Christus? aut nunquid pro hac humana ejus nativitate alicubi supputatio annorum ab exordio mundi observanda præ-

^a *Injusta*. Barthius legit in'editis *justa*, quod aperte mendosum est, atque emendabat *hausta*, vel quod ipsi magis placebat *scruta*, ut haberet quod opponeret armis.

^b *Gladio*. Non placet Barthio, qui nimis est (ut

A dicitur; et non potius testimoniorum evidentia, hæc ipsa ejus gloriosa nativitas declaratur? Quanquam a nobis opitulante Domino (et ipse adjuvet in subsequentiis) omnia liquidius computata, et sextam sæculi ætatem approbavit, et in sexta æta e natum Christum de virgine testabuntur. Equidem ista quæ dico, meum est comprobare, vestrum autem est ut respondeatis.

4. Ubi ista legistis, quæ malitiose confingitis? An forte ex illa opinione hoc dicitis, quæ in Psalmo præscribitur, ubi ait: *Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies una (Psal. lxxxix, 4)*: ut sicut sex diebus factus a Deo mundus præscribitur, ita quasi sex ætates in annis sex millibus distinguantur? absit. Dicimus quidem sine errore, quod adinstar sex illorum dierum sex quoque ætates sæculi distinguantur; sed non dicimus, ut ipsæ sex ætates in sex millibus annis determinentur, id est, ut unaquæque ætas millenario annorum tramite dirimatur. At vero nunquid in hoc prophætico testimonio aut de ætatum distinctivæ aliquid memoratur, aut quidquam de nativitate Christi prædicatur? Dictum est enim, *mille anni ante oculos tuos, tanquam dies una*: quia quantumlibet huic vitæ longum tempus optetur, et in quantalibet annorum prolixitate vivatur, mille anni ante oculos ejus, qui non moritur, tanquam præteriens dies una putatur, et ideo quasi pro nihilo ducitur. Quanquam etiam et secundum numerum sex dierum sex millibus annis secundum istud a quibusdam stare credatur. Quod tamen et hoc ipsum si ita esset, aut etiam si unaquæque millenis annis determinata fuisset, discipuli de fine sæculi Dominum non quæsisissent. Scientes videlicet sæculi finem certa annorum supputatione colligere, ac per hoc quod supputatis annis ab initio mundi possent scire, nequaquam hoc a Domino conarentur addiscere: certum videlicet apud se habentes experimento retrò actarum ætatum, quod unaquæque ætas per millenos annos decurreret. Quod etiam et beatus Augustinus exsequens dicit (*Enarrat. in psal. lxxxix, num. 5*): «Ausi sunt, inquit, homines præsumere scientiam temporum, quod scire cupientibus discipulis Dominus ait: *Non est vestrum scire tempora, quæ Pater posuit in sua potestate (Act. I, 7)*. Et desinierunt hoc sæculum sex annorum millibus tanquam sex diebus posse finire. Nec attenderunt quod dictum est, *tanquam dies una quæ præterit*: non enim quando dictum est, soli mille anni præterierant.»

5. Tali igitur ratione prædictæ opinionis evacuato objectu, quid, inquam, præjudicat hujus testimonii mentio nativitatei Dominicæ sacramento, quo dicitur: *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies una (Psal. lxxxix, 4)*? Nunquid mille anni ideo hic dicti intelligendisunt, ut in his aliquid noscere de nativitate Christi tempore percogamur? Nunquam enim quisquam illud nobis videtur) morosus in dijudicandis vocibus singulis. Quare non placet? Quia postea eos dicit Julianus *inermes*: sed non animadvertit vir doctus ideo eos inermes appellasse, quia nullis armis Scripturarum muniti ista obijciunt.

divino librorum a canone insinuatum reperiet, ut a A conditione sæculi per annorum computationem adhibitam tempus nativitatæ Christi perpendat. Legimus siquidem in Daniele (ix, 24 seq.), ubi angelus septuaginta hebdomadibus evolutis, definita annorum supputatione nasciturum et passurum Christum prædixit. Sed ipse qui futurum tempus usque ad Christum annorum supputatione colligere voluit, præteritam annorum summam a mundi principio attendere non curavit. Quippe quos aut necessarios incarnationi Dominicæ non prævidit, aut si necessarios credidit, multo amplius eos necessario silentio prætermisit. Hic ergo Daniel propheta numerum annorum divina revelatione intelligens, non solum scripsit Christum esse venturum, quod et prophetæ cæteri prædixerunt; sed et quo tempore venturus esset aperuit, et reges per ordinem digessit, et annos enumerando monstravit, et cætera signa manifestiora prædixit. Quæ cum ita sint, noluit a nos illos a principio mundi usque ad adventum Christi colligere, quos observandos pro hujusmodi quæstione, neque in divinis litteris legerat, neque in exemplis Patrum præcedentium sciebat. Futura ergo de Christo annorum curricula docuit, quæ utique plus cæteris altius intellexit. Sic enim ipse dicit : *Pertransibunt pluri- mi, et multiplex erit scientia (Dan. xii, 5)*. Multiplex ergo in isto fuit scientia, qui apostolicis quodammodo jam regulis serviens, obliviscens ea quæ retro sunt, extentus autem et sequens ea quæ ante se erant, in agnoscenda Christi filii Dei nativitate, non præteritas annorum calculationes attendit, sed futurorum supputationes apertissime declaravit. Ilac ergo supputatione prophetica, et fides nostra juvatur, et perfidia vestra destruitur. Quæ suo in loco disposita, omnem caliginem erroris vestri, aut illustrabit ut veniat ad vitam, aut confutabit ut discedatis in tartara.

6. Nunc igitur, ne error vester, quod absit, Christianam militiam in quocunque inficiat, hoc primum scire omnibus convenit, quia nihil tale aut in lege, aut in prophetis prædictum est, ut supputatis a mundi principio annis, adventus dignoscatur Dominicæ incarnationis. Quanquam plerisque locis, sive in lege, sive etiam in prophetis, ubi nasciturus Christus prædicatur, semper in diebus novissimis adventus ejus primi præsentia promittitur, quod utique apud nos pro sexta sæculi ætate accipitur. Quæ sex ætates non annorum æqua supputatione colliguntur, sed generationum disposito ordine dignoscendæ sunt : sicut tres ætates quas computatas in Matthæi Evangelio invenimus, quas utique non decursione annorum, sed generationum enumeratione determinatas agnoscimus (*Matth. i, 2 seq.*). Quarum etiam ætatum distinctio singularum in tertio hujus operis libro, et digesta monstrabitur, et perfecta suis lineis agnosceretur. Non ergo computati anni a principio mundi per legem aut prophetas Christum nasciturum promittunt, sed testimonia

* Ita melius collectores Bibliothecæ Patrum quam quisquis ille, in divino librorum, etc.

evidentiora idipsum futurum esse portendunt, quod jam apud nos præteritum celebratur. Relinquamus ergo et nos paulisper supputationes, quibus patriarchæ et prophetæ ipsi pro dignoscentia nativitatæ Christi non usi sunt, et testimoniis ipsis tantum utamur, quibus ea quæ a vobis futura adhuc esse creduntur, jam transacta monstrentur, et a primi adventus Christi tempore jam ex toto completa sunt, ideoque jam exspectanda non sunt, quia jam utique transierunt. Nec enim nunc mihi necesse est de nativitate Christi, morte et resurrectione ejus testimoniis oniorum munimenta colligere divinatorum, quod jam a multis copiose et sufficienter est factitatum; sed illa solum excerptare, et hæc ipsa prælibare, quæ possint iudiciis manifestis ostendere Christum Dei Filium jam in carne venisse.

7. Primum ergo signa ipsa temporum nativitatæ Christi exquiram, et utrum tam pacifica fuerint, sicuti sunt a prophetis prædicta, digesto ordine prosequar. Diebus enim nativitatæ ejus, sicut propheta David dicit, *Orietur in diebus ejus justitia et multitudo pacis (Psal. lxxi, 7)*. Michæas quoque similiter et nominis et temporis nativitatæ ejus pacem insinuans, dicit, *Et tu Bethlehem Ephrata, nunquid parvulus es in millibus Juda? Ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet. Reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel, et stabit, et pascet in fortitudine Domini in sublimitate nominis Dei sui. Et convertentur quia tunc magnificabitur usque ad terminos terræ, et erit ista pax nominis ejus (Mich. v, 2 seq.)*. Dicatur et pax temporis nativitatæ illius. Etenim quam pacifica eadem tempora fuerint, sic idem propheta paulo superius evidenter exponit, ubi eo tempore, quo nasci eum oportuit, cessatura omnia bella prædixit. Ait enim : *In novissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, sublimis super colles, et fluent ad eum omnes populi, et properabunt gentes multæ, et dicent : Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob, et docebit nos in viis suis, et ibimus in viis ejus, quia de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit inter populos multos, et corripiet gentes fortes usque in longinquum : et conscindent gladios suos in vomeres, et hastas suas in ligones. Non sumet gens adversus gentem gladios, et non discent ultra bellare (Mich. iv, 1 seq.)*. Isaias quoque ea ipsa indicia de temporibus nativitatæ Christi insinuans dicit : *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi, et dicent : Venite, et ascendamus in montem [Al., ad montem] Domini, et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion exibit lex, et verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit gentes, et arguet po-*

alii in quibus legitur : *Nunquam enim et nusquam,*

pulos multos usque in longinquum, et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec excercebuntur ultra ad prælium (Isai. 11, 2 seq.).

8. Jam-ne videtis horum trium prophetarum oracula ita in omnibus concordantia, quasi unius hominis ore sicut prolata? Etenim pax nulla sentitur, quandiu bella moventur. Detractis igitur bellis, quid restat nisi abundantia pacis? Quod ergo David dicit: *Orietur in diebus ejus justitia, et multitudo pacis*, hoc Isaias et Michæas de bellis cessaturis in diebus ejus dixerunt: *Non levabit gens contra gentem gladium*. Cessantibus enim bellis in toto orbe terrarum, Christus pax nostra oboritur. Quod ut veraciter agnoscatis, veteres, si placet, singularum gentium revolventes perlustrate historias, et invenietis usque ad vigesimum octavum annum Cæsaris Augusti, cujus quadragesimo primo anno Christus natus est in Judæa, in toto orbe terrarum fuisse discordiam, et singulas nationes contra vicinas gentes arsisse studio præliandi, ita ut cæderent et cæderentur. Orto autem Domino salvatore, quando sub præside Syriæ Cyrino prima est in orbe terrarum facta descriptio (*Luc. 11, 2*), et Evangelicæ doctrinæ pax Romano imperio præparata, tunc omnia cessaverunt bella, et nequaquam per oppida et vicos exercitabantur ad prælia, sed ad agrorum cultum, militibus tantum legionibusque Romanis contra barbaras nationes bellandi studio delegato: quando completus est angelorum ille concentus: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. 11, 14)*. Hoc enim modo in diebus ejus orta est justitia, et multitudo pacis. Ecce signa temporum nativitatis Christi, sicut pacifica a prophetis futura prædicta sunt, ita et a nobis pacifica quidem, sed jam transacta noscuntur. Jam ergo impleta sunt: nec enim adhuc ulla tempora pacifica futura credenda sunt, cum sæculum istud bellorum potius quam pacis sine claudatur, dicente Domino ad discipulos (quando enim petiverunt ab eo signum de consummatione sæculi, sic eis respondit): *Consurget gens in gentem, et regnum in regnum (Matth. xxiv, 7)*, et cætera quæ sequuntur.

9. Quia igitur præmisimus de pacificorum temporum signis, nunc iterum dicamus de diebus novissimis, in quibus occursurus prædictus est adventus Domini salvatoris. Ecce a duobus his prophetis Michæa et Isaiæ pacifica nativitatis Christi prædicta sunt tempora; sed utrique dixerunt, in novissimis diebus ea esse futura. Cur, inquam, ea ipsa signa temporis primi adventus Christi in diebus novissimis futura esse portendunt, nec tamen in annis a principio mundi computatis tantæ rei sacramentum aperire moliti sunt, nisi, ut ego pro tenuitate sensus mei existimo, melius illis visum fuisset, dies ipsos novissimos in defectu Israelitici regni debere intelligi, quando dux et princeps de stirpe Juda defecit, quam in annorum opinione constitui? Si enim dixissent, verbi gratia, a principio mundi usque ad adventum Christi erunt anni tanti, non satis videretur ibi

aliquid novissimum arbitrari, cum adhuc plures restarent anni, videlicet, usque in finem mundi. At vero quia dixerunt ea ipsa quæ de Christo prædixerant in diebus novissimis esse complenda, novissimos dies illos credo intellexerunt, qui in illo regno, deficientibus principibus de stirpe Juda, novissimi adprobati sunt, quando in illo populo prius Herodes alienigena successit in regnum, cujus tempore Christus in Judæa natus cognoscitur.

10. Quanquam et aliter dies dicti novissimi pro sexta ætate, quæ omni homini postrema est, intelligantur. Dies ergo istos dixerunt novissimos, sed pacificos, in quibus Christum nasci oportuit, quos et Michæas prædixit, et Isaias nihilominus nuntiavit, ne secundum errorem vestrum adhuc expectarentur futuri. Sic signum eorundem dierum Jacob patriarcha aperuit, quando vocans ad se filios suos, dies ipsos similiter novissimos appellavit, et dixit: *Congregamini, ut annuntiem quæ ventura sunt vobis diebus novissimis. Congregamini et audite, filii Jacob, audite Israel patrem vestrum (Gen. xlix, 1, 2)*. Ubi etiam ad Judam, de cujus semine ortus est Christus, sic dicit: *Non deficiet princeps de Juda, nec dux de femoribus ejus, donec veniat, cui repositum est, et ipse erit expectatio gentium (Ibid., 10)*. Ecce manifestum est, et claret, quod jam transacti, et necdum adhuc futuri intelligantur dies isti novissimi, quando ista exprimuntur [*At. ita exprimitur*] ut dicatur: *Non deficiet princeps de Juda, nec dux de femoribus ejus, donec veniat cui repositum est*. Ecce manifestum signum novissimorum dierum, in quo cessantibus principibus vel ducibus de stirpe Juda, rex Herodes succedit alienigena, in cujus tempore Christus natus est in Judæa. Tres, inquam, viri isti divino spiritu pleni, quasi uno ore locuti dies illos novissimos prædixerunt, in quibus magnum hoc complendum cernebant in spiritu sacramentum.

11. Ecce duo signa monstravimus, quibus et pacifica tempora, et dies novissimos in tempore nativitatis Christi procurrisse ostendimus, quasi pacem ortam in diebus novissimis diceremus. Nunc tertio loco sequitur, ut dicamus de testimonio præcursoris, quo vox præconis adventum prodidit justis. Sic enim Malachias postremus pene propheta Israelitici populi non solum nativitatis Christi, sed et præcursoris ejus signum manifeste prædixit. Ait enim: *Ecce mittam angelum meum, et prospiciet viam ante faciem tuam, et subito veniet in templum suum Dominus, quem vos quæritis, et angelus testamenti, quem vos vultis (Malach. iii, 1)*. Quod testimonium vos siquidem de Elia acclipitis dictum, nos de Joanne credimus prophetatum, et dicente et interpretante hoc ipsum Christo Domino et magistro nostro, ubi hoc de præcursore Joanne volens intelligi, dixit: *Iste est de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam (Matth. 11, 10)*. Sic enim nativitatis Christi adventum sex mensibus præcurrens Joannes advenit, et digito ipsum Dominum in carne positum demonstravit dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit*

peccatum mundi (Joan. 1, 29). Perhibuit quippe testimonium præcursor Domino suo, et vox Verbo: sed testimonium habens in aqua, Salvatoris adesse manifestam docuit in carne præsentiam. Hujus quippe figuram tenuit Iras ille Odollamitis, quem in Genesi [xxxviii, 12] legimus cum Juda ad tendendas oves in Thamam venisse. Etenim Judas hic Christum ipsum significat, quia et carnem Christi de stirpe Juda credimus propagatam. Pastor autem ejus nominis Iras Odollamitis Joannem insinuat. Odollami enim interpretatur testimonium in aqua. Cum hoc plane testimonio Dominus venit, habens quidem testimonium majus Joanne, sed tamen propter oves infirmas hoc testimonio est usus in aqua. Nam et ipse Iras, quod nomen illius pastoris fuit, interpretatur fratris mei visio. Vidit enim omnino fratrem suum Joannes, fratrem suum utique Christum secundum semen Abraham, quando eum salutavit ex utero (Luc. 1, 41), agnovit perfectius ex columba. Et ideo tanquam Odollamites verum testimonium perhibuit in aqua (Joan. 1, 32, 33).

12. Ecce diximus per Judæ personam significatum tunc esse Christum, et per Iram Odollamitem significatam fuisse personam Joannis: quæ duarum significatio personarum hujus quoque Malachiæ prophetæ vaticinio declaratur, quod de Christo et Joanne prophetatum exsequitur. *Ecce, inquit, mittam angelum meum, et prospiciet viam ante faciem tuam, et subito veniet in templum suum Dominus, quem vos queritis, et angelus testamenti, quem vos vultis* (Malach., ubi sup.). Jam hic prospicite, si potestis, quomodo subito in templum suum venturus esse dicatur, si adventus ejus definita a primordiis mundi annorum supputatione colligitur. Non enim subito venit, quod definitis annis occurrit. Quod autem hoc testimonium de Elia propheta dictum existimatis, necnon et quia hoc quod sequitur: *Veniet ad templum suum dominator, quem vos queritis*, ad Christum utique vestrum refertis, quem in ultimo tempore venturum esse putatis, satis miror quomodo vos rerum exitus non doceat veritatem. In quali enim templo suo veniet dominator, quod utique ad fundamenta usque destructum est? Aut si ab alio exstruendum est antequam Christus adveniat, quid Christus vester amplius facturus est, si ab alio restituta fuerint omnia? Si enim, ut vos vultis, Eliam in hoc loco accipitis, ubi angelum tantummodo pronuntiatum auditis, cur in loco ubi idem propheta tempus ipsum primi adventus Christi præcinit, nomen ipsius angeli non expressit, et Eliæ nomen ibi abscondit? Qui enim in fine prophetiæ suæ nomen Eliæ ob causam finis seculi expressit, illic ubi tantummodo angelum nominavit, Eliæ nomen cur taceretur, non fuit. Nam hic utique ubi Eliam ante finem mundi venturum esse prædixit, sic ait: *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, Thesbitem, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, ut convertat corda patrum ad filios, et corda filiorum ad patres eorum* (Malach. iv, 5, 6). Ante enim adventum judicii mittet Dominus Eliam

ad convertendum cor filiorum ad cor patriarcharum et prophetarum, ut credat posteritas eorum in Domino Jesu Christo, quem et patriarchæ et prophetæ vaticinantes expectaverunt. Nam si hactenus Judæi recte credunt, ob quam causam per Eliam eos converti in novissimo propheta testatur? Nec enim possunt nunc intelligere Salvatorem quem audiunt, nisi in finem mundi, dum fuerit consummatio sæculorum. Pronuntiat enim hoc Dominus per Isaiam prophetam dicens: *Audite audientes, et nolite intelligere, et videte visionem, et nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, et aures aggravata et oculos, ne forte videant oculis suis, et auribus suis audiant, et corde suo intelligant, et convertantur, et sanem illos. Et dixit propheta: Usquequo Domine? Et dixit Dominus: Donec desolentur civitates absque habitatore, et domus sine homine, et terra relinquatur deserta. Et longe faciet Dominus homines. Tunc convertetur, et erit in ostensione sicut terebinthus, et sicut quercus, quæ expandit ramos suos; semen sanctum erit quod steterit in ea* (Isai. vi, 9 seq.). Jam ergo cognoscite tempus hoc cæcitalis vestræ usque in finem mundi præcurrere, in quo non agnoscitis Salvatorem. Et nisi ante adventum Eliæ in Christum credatis, in hac omnes, antequam idem veniat, cæcitate peribitis. Et si forte aliqui ex semine vestro Elia veniente salvandi sunt, vos tamen qui nunc estis ante ejus adventum, et debito mortis concludemini luctu, et perpetuo post mortem interibitis supplicio tormentorum.

13. Sequitur quartum et verissimum natiuitatis Christi indicium, quo commendatur vocatio gentium, per quam olim ita Christus probatur natus, ut ipse esse expectatio gentium commendetur. Etenim post natum Christum primitiæ statim gentium Domino consecratæ sunt: quod dilucide satis in illis Magorum ab Oriente venientium mysticis muneribus declaratur (Matth. 11, 4 seq.). Sic quippe et hoc fuerat prophetatum: *Reges Tharsis et insulæ munera offerent; reges Arabum et Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes servient ei. Et benedicentur in eo omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum* (Psal. lxxi, 10, 11, 17). Quod quia jam in Christo nostro impletum esse videtis, non erit fortasse necessarium, ut plurima ex hoc testimonia proponantur vobis. Nam olim natus Christus, statim a Deo patre gentes in possessionem accepit: quod et David longe prælixit ante, ubi ait in persona ejusdem Christi: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Pete a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (Psal. 11, 7, 8). Quod manifestissimum signum crediturarum gentium sic Isaias exsequitur. *Iste, inquit, asperget gentes multas, et super ipsum continebunt reges os suum* (Isai. lii, 15). Item ipse idipsum de Christo exsequens dicit: *Ecce testem populi dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus* (Isai. lv, 4). Idem adhuc propheta persequitur dicens: *Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, et viderunt omnes*

fiens terræ salutare Dei nostri (Isai. LII, 10). Si ergo Christus adhuc non venit, ut dicitis, quomodo eam revelatum in conspectu gentium jam videtis? Nam et David dicit: *Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit justitiam suam (Psal. xcvi, 2).* In eo enim quod una est in Christo gentibus universis conventio, nosse debetis jam illud esse impletum, quod prophetali vaticinatum est oraculo. *In conveniendo, inquit, populos in unum, et reges ut serviant Domino (Psal. c1, 25).* Quomodo ergo jam omnes reges terræ et populi obediunt ei, si ejus nativitas non præcessit, si ejus occasione credendi hæc ipsa ejus nativitas gloriosa non præbuit? Scriptum est enim: *Qui exurgat regere gentes, in eo gentes sperabunt (Isai. 11, 10, sec. Apost. ad Rom. xv, 12).* Ergo ante nascendo vel apparendo exsurrexit in mundum, et sic in eo gentes sperare cœperunt. Quod etiam adhuc idem propheta exsequitur, *Radix, inquit, Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum (Isai. xi, 10).* Ecce jam sepulcrum ejus gloriosum habetur, et nativitati ejus non creditur.

14. Sequitur dehinc quintum manifestum per omnia signum, quo dominatio ejus in toto mundo porrigitur. Sic enim et hoc ipsum per David fuerat prophetatum. *Dominabitur, inquit, a mari usque ad mare, et a fluminibus usque ad terminos orbis terræ (Psal. lxxi, 8).* Quod testimonium nulli regum in illo populo congruere probatur: notum est enim quibus terminis fuerit regnum illud conclusum. Sed hoc in Christo videmus fuisse completum, cujus ab ortu solis usque ad occasum magnum nomen a gentibus adoratur, cum non solum in Judæa tantum, sed in toto sæculo jam cultus adorationis ejus extenditur. Prædixerat quippe et hoc Sophonias propheta, quando tempus hoc Christianæ religionis in spiritu prævidens dicebat: *Adorabit, inquit, eum vir de loco suo, omnes insulæ gentium (Soph. 11, 11).* Et paulo post: *Transvertam in populos linguam et progenies, ut invocent omnes nomen Domini, et serviant ei sub jugo uno (Soph. 111, 9).* Sed hic forte aliquis impudenter contraire videtur et dicere necdum adhuc omnes gentes in Christo credidisse. Cui facile respondetur: Quia etsi in quibusdam locis increduli adhuc populi habeantur, dominatum tamen Christi in hoc penitus non effugiunt, cum a talibus principibus premuntur, in quorum cordibus jam per fidem Christus ipse habitare dignoscitur. Nec enim puto aliquam remansisse gentem quæ Christi nomen ignoret. Et quanquam non habuerit prædicatorem, tamen ex vicinis nationibus opinionem fidei non potest ignorare. Hac igitur reddita ratione, peto ut respondeatis, in quo angulo terræ nasciturus ille, quem adhuc expectatis, poterit dominari, cum Christus noster totum orbem sua dominatione repleverit, in tantum ut etiam ipsa demonia ei subjecta sint, quæ carere videntur præsentia corporali? Sed quid jam moror? Si Christum, inquam, adhuc natum esse non creditis, colligite ex quatuor

A aliis signis sequentibus, id est, ex confusione vestra fortitudinis, ex pœna ipsa quæ post mortem et resurrectionem Christi accidit vobis, ex perditio regno et sacerdotio, et sacrificio reprobato.

15. De confusione etenim vestra, qua post mortem et resurrectionem Christi poteratis confundi, sic Isaias propheta prædixit: *Non modo, inquit, confundetur Jacob, nec modo vultus ejus erubescet; sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum in medio sui sanctificantes nomen meum (Isai. xxix, 23).* Videte tempus, signate mysterium, in quo Jacob modo confundetur, qui antea interim non confunditur. Jam ergo post adventum Christi ipsi dies decurrunt, in quibus confusione gravi patres vestri compressi sunt, quando filios suos, id est, apostolos et apostolicos viros, qui fuerunt de genere Judæorum, viderunt in medio nationum Domini operari virtutes, et Christi nomen in gentibus prædicare. Neque enim ante adventum Christi de hac gentium credulitate confessio accidit Israel, sed postquam Christus apparuit in carne, et prædicantibus apostolis gentium multitudo in Dei Filium credidit, tunc Israel confusus et obcæcatus obstupuit. Atque utinam ista confusio salutis vobis esset occasio, et non potius dolor, quo intra vosmetipsos frendetis, cum Christi regnum dilatari sic cernitis.

16. Restat nunc ut dicamus de pœna quæ post mortem et resurrectionem Christi accidit vobis pro eo quod ipsum crucis patulo afflixistis. Sic enim ex hoc per Oseam prophetam ipse Dominus clamat: *Væ, inquit, eis, quoniam recesserunt a me: vastabantur, quia prævaricati sunt in me. Ego redemi eos, et ipsi locuti sunt contra me mendacium (Osee vii, 13).* Ubi postmodum sic subjungitur: *Abjecit eos Deus meus, quia non audierunt eum: et erunt vagi in nationibus. (Osee ix, 17).* Hoc quippe et Isaias manifeste exsequitur. Postquam enim dixerat de Christo: *Tanquam oris ad occisionem ductus est,* subjecit statim: *Propter scelus populi mei percussi eum, et dabo impios pro sepultura ejus, et divites pro morte ejus (Isai. LIII, 8, 9).* Jeremias quoque dicit: *Ascendite muros ejus, et dissipate: auferite propagines ejus, quia non sunt Domini. Prævaricatione enim prævaricata est in medio domus Juda, ait Dominus: negaverunt me, et dixerunt: Non est ipse (Jer. v, 10).* Ecce, videte oris vestri blasphemiam, quam longe sit ante prædicata. Hanc ipsam enim agitis causam, qua dicitis necdum adhuc venisse Christum, expectantes videlicet alium, utique Antichristum. Quod etiam et psalmista ex persona Christi exsequitur dicens: *Tu autem, Domine, misere mei, et resuscita me, ut reddam illis (Psal. xi, 11).* Quis hoc jam neget, qui Judæos post mortem resurrectionemque Christi de sedibus suis bellica strage et excidio funditus eradicator videt? Occisus enim ab eis, resurrexit in gloriam, et reddidit eis interim temporalem disciplinam.

17. Sequitur post hæc ut dicamus de regno, sacerdotio et sacrificio Judæorum, quod liquide tunc cessavit, cum Sanctus sanctorum Christus noster in mundo apparuit. Quæ licet in Danielis prophetia evi-

dentibus indicibus sint expressa, quæ suo erunt ordine collocanda, nec ista tamen præmittenda sunt, quæ in præsentia occurrunt. Transeundam ergo est ad ipsam manifestationem temporum, qua sacrificium secundum Aaron cessare oportuit, et sacrificium Christi secundum ordinem Melchisedech incipere celebrari. De his enim diebus, de perduto scilicet regno et sacerdotio Judæorum sic ab Osea propheta prædicatur: *Diebus, inquit, multis sedebunt filii Israel sine rege, sine principe, sine sacrificio, sine altari, sine sacerdotio, sine manifestationibus (Osee III, 4).* Quod totum quis non videat eo modo, ut est a propheta prædictum, ipsis quoque rerum effectibus jam in vobis esse completum? Quod etiam in libro Regum manifeste prophetatum colligitur. Sic enim scriptum est: *Venit vir Dei ad Heli, et ait ad eum: Ecce dies venient, et exterminabo semen tuum, et semen patris tui, et non erit tibi senior in domo mea omnibus diebus. Et virum exterminabo tibi ab altari meo, ut deficiant oculi ejus, et defuat anima ejus (I Reg. II, 27, 31 seq.).* Ecce dies qui prænuuntati sunt, jam venerunt, nullusque sacerdos est secundum ordinem Aaron. Et quicumque ex ejus genere est homo, cum videt sacrificium Christianorum toto orbe pollere, sibi autem honorem illum magnum subtractum fuisse, deficiunt oculi tabe mæroris et prelo amaritudinis (S. Aug., lib. XVII de Civ. Dei, cap. 5). De hac igitur reprobatione veteris sacrificii Malachias quoque clarum indicium ostendens fidei Christianæ, et reprobationis vestræ, sic dicit: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum; et munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum nomen meum in gentibus, dicit Dominus (Malach. I, 10, 11).* Jam ergo manifestum est, quod ex tunc veteris sacrificii reprobatio facta fuerit, ex quo magnum nomen Christi in gentibus esse coepit. Quæ omnia etiamsi surdis auribus et mentibus transeat, res ipsæ præsto sunt; vestris quoque oculis, vobis etiam nolentibus ingeruntur, quæ vos docent pariter et convincunt, præteritum jam nos credere debere, quod futurum videmini sperare.

18. Restant nunc signa duorum patriarcharum mystica in benedictionibus filiorum prolata, et finalis illa Danielis prophetia de finito hebdomadarum sine conclusa, quæ ita tempus nativitatis Christi transactam esse insnuant (Dan. IX), ut in nullo eis contraire possit humana astutia. Jam ergo si carnem Christi in Abrahamæ semine querimus, benedictiones ipsas mysticas in ejus semine requiramus. Isaac enim filius Abrahamæ Jacob illum benedicens, ait: *Des tibi de rore cæli, et de pinguedine terræ multitudinem frumenti et vini. Et serviant tibi gentes, et adorent te principes, et esto dominus fratris tui, adorabunt te filii patris tui (Gen. XXVII, 28, 29).* Benedictio ista Jacob prædicatio Christi est: in omnibus gentibus hoc fit, hoc agitur. Ei enim serviunt gentes, ipsum adorant

reges: ipsum quippe adorant filii patris ejus, hoc est, filii Abraham secundum filium, quia et ipse Christus filius est Abraham secundum carnem (Aug., lib. XVI de Civ. Dei, cap. 57). Ecce benedictus Jacob benedictione hac mystica patris sui, ipse quoque natus de se Judam filium benedixit, de cujus tribu secundum carnem Christus descendit ex semine David: *Juda, inquit, te laudabunt fratres tui: manus tuæ super dorsa inimicorum tuorum: adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda, de germinatione filius meus, ascendisti recumbens, dormisti ut leo, et ut catulus leonis: quis suscitabit eum? Non deerit princeps ex Juda, et dux de semoribus ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. Alligans ad vineam pullum suum, et cilicio pullum asinæ. Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uræ amictum suum (Gen. XLIX, 8 seq.).* Hæc omnia dijudicate et advertite, si non in Christo jam evidentissima luce completa sunt. Si non laudent eum fratres ejus apostoli, et omnes coheredes ejus, non suam gloriam querentes, sed ipsius. Si non sunt manus ejus super dorsa inimicorum suorum; si non deprimuntur atque curvantur ad terram, crescentibus populis Christianis, quicumque illi adhuc adversantur: quod hucusque nunc agitur. Si non eum adoraverunt filii Jacob in reliquiis, quæ per electionem gratiæ factæ sunt: si non ipse est catulus leonis, qui nascendo parvulus factus est: si non ascendit in crucem recumbens, cum inclinato capite reddidit spiritum. Si non dormivit ut leo, quia in ipsa morte non est victus, sed vicit. Si non ille eum suscitavit a mortuis, quem nemo hominum vidit, nec videre potest (Joan. I, 18; I Tim. VI, 16). In eo enim quod dictum est, *quis suscitavit eum?* satis expressa est tanquam ignoti significatio (Ex eod. Aug., lib. XII contra Faust., cap. 42).

19. Hæc omnia si dicatis quod futuris adhuc temporibus fient, et necdum facta sint, videte quomodo subsequens sermo propheticus omnem hanc erroneam suspicionem vestram dissolvat, atque mendacem convincat. Sequitur enim: *Non deficiet princeps de Juda, nec dux de semoribus ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium.* Hæc omnia de quo deberent tempore accipi, specialiter propheticus sermo descripsit, prævidens, credo, in spiritu patriarcha ille has erroris vestri nebulas et propositiones ineptas, quibus dicere possetis, sicut et dicitis, quia adhuc sperandus nobis est Christus, et non est adhuc, qui erit expectatio gentium, natus: ideo speciale ob hoc et evidens tempus prædixit, quo eum oporteret nasci, id est, ut quando defecisset princeps de Juda, tunc agnosceretur Christi nativitas gloriosa. Sic enim dicit: *Non deficiet princeps de Juda, nec dux de semoribus ejus, donec veniat, qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium.* Christus tunc jam venit, quando dux et princeps de Juda defecit. Recurrite ergo ad fideles vestras historias, et probabitur nunquam illi populo ducem aut principem de Juda defuisse, donec perveniretur ad alienigenam

regem, cujus tempore natus est Christus ex virgine.

20. Sed ne forte fabulose et non veraciter ista prosequi videar, etiam duces ipsos ac principes per ordinem digeram, ut liquido clareat, utrum a femoribus Judæ usquam generationis ejus successio claudicaverit; an aliquando offenderit in principum serie, antequam tempus nativitatis Dominicæ adveniret. Etenim ut retroacta præteream, ex illo tantum tempore hos ipsos computare incipiam, ex quo a Cyri tempore reversus populus in Judæam templum ædificare cœpit, usque ad nativitatem Christi. Hoc enim ordine Eusebius eos huic populo præfuisse præscribit (*De Demonstratione Evang. lib. VIII, demonstr. 2*): « Primus, inquit, post Danielis prophetiam, postquam de Babylone reversus est populus, præfuit Jesus filius Josedech, et Zorobabel filius Salathiel. Post quos Joachin filius Jesu in pontificatu successit, cui Heli, huic Joiada, deinde Joannes, postea Judas, post quem Aonias. Deinde præfuit Judæis pontifex Eleazarus, post quem alter Aonias, deinde Simon, cui successit in pontificatu Aonias: deinde Judas Machabæus, cui successit frater Jonathan, post quem Simon frater utriusque successit, deinde Joannes, post quem Aristobulus. Huic successit Alexander, qui rex pariter et pontifex fuit. Post hunc Alexandra uxor ejus cum filiis Hircano et Aristobulo præfuit populo, quo tempore Herodes patris Antipatris Ascalonitæ, et matris Cypriidis Arabicæ filius, interfecto Hircano, regnum Judæorum senatusconsulto accepit, et primus ipse alienigena Judæis præfuit, in cujus tempore Christus in Judæa natus agnoscitur, quando et hæc ipsa ejus gloriosa nativitas pastoribus Hebræorum voce angelica indicatur. »

21. Ecce jam prophetiam Jacob impletam esse prænoscentis, et quid in tanta manifestatione rerum respondeatis invenire penitus non potestis. An forte adhuc in impudicæ frontis pertinacia perdurantes, illud objicitis, quod parentes vestri solent mentientes proponere, esse homine nescio quem regem ex genere Judæ, qui in extremis Orientis partibus videatur regnum tenere? Nec attendunt mente cæcati, simulationis suæ mendaciam in hoc quam maxime detegi, quia jam sicut nullum altare, nullum sacrificium, ita nullus pontifex, nullus sacerdos remansit Judæis. Neque enim mendax esse potest Oseas propheta qui dicit: *Sedebunt filii Israel sine rege, sine principe, sine sacrificio, sine altari, sine sacerdotio, sine manifestationibus* (*Oseæ III, 4*). Quæ omnia quis non videat nunc in vobis esse completa? Jam vero si in Daniele propheta locum illum inspiciatis, quem commemoravit Dominus per angelum suum, dicens: *Cum videris abominationem vastationis stantem in loco sancto, qui legit intelligat* (*Dan. IX, 27*). Et ideo si supputatis etiam hebdomadarum temporibus ille numerus pertractetur, non solum Christus, sed etiam tempus reperietur, quo eum oportuit venire ad passionem: quoniam et sine computatione annorum manifestis rerum effe-

ctibus declaretur. Etenim ut de numero ipso hebdomadarum modo interim taceam, prius per revelationes regum secundum ipsius Danielis prophetiam adventum nativitatis Christi convincam. Dissolvens enim somnium quod rex Nabuchodonosor viderat de statua illa, sic ait: *Caput aureum tu es, rex* (*Ibid. II, 38, 39 seq.*), per quod ostenditur regnum primum Babylonium auro pretiosissimo ornatum. *Et post hæc consurget regnum aliud minus te, Medorum videlicet et Persarum, quod argenti habet similitudinem. Et regnum tertium aliud æneum, quod imperavit universæ terræ, Alexandrum significat, et regnum Macedonum, successorumque Alexandri. Regnum autem quartum, quod perspicue pertinet ad Romanos, ferreum est, quod comminuit, et domat omnia; sed pedes ejus et digiti ex parte ferrei, ex parte sunt fictiles; quod hoc tempore manifestissime comprobatur. Sicut enim in principio nihil Romano imperio fortius et durius fuit, ita in fine rerum nihil imbecillius, quando et in bellis civitibus, et adversus diversas nationes aliarum gentium barbarorumque videtur indigere auxilio. Videte jam quid propheta iste dicat: *In fine autem horum omnium regnorum, auri, argenti, æris, et ferri, suscitabit, inquit, Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, et regnum ejus populo alteri non tradetur. Comminuet et consumet universa regna hæc, et ipsum erit in æternum; Christi utique regnum, quod Octaviani imperatoris tempore mandata est declaratum, et sine fine utique erit æternum.**

22. Quod tamen ne cui dubium videatur, etiam numero annorum per septuaginta hebdomadas supputatio exprimitur. Sed jam videte, quia numerus ipse in annis hebdomadarum, quem Daniel intellexit usque ad Christum, non de principio mundi assumitur, sed a tempore suo usque ad Christi nativitatem porrigitur; quod frustra utique diceretur, si jam alicubi in Scripturis fuisset ante prædictum, scilicet, ut supputatis ab initio mundi usque ad Christum evidens nativitatis ejus notio proderetur. Quid enim necessarium esset, ut futura usque ad Christum tempora supputatis annis prophetia Danielis exprimeret, si hoc evidens locus Scripture, sumptis a principio mundi annorum supputationibus, aperiret? Dicite ergo mihi cur retroacta tempora annorum calculationibus non quæsitæ sunt, quando hæc et angelus futura prædixit, et Daniel evidentissime intellexit? Videte jam et advertite, quia unum idemque tempus de Christi nativitate verissimis indicibus, quod Jacob patriarcha per successiones ducum et principum de femoribus Judæ prædixit, hoc etiam Daniel propheta evidentissimis annorum supputationibus approbavit. Et usque eo ubi Jacob de Christo prophetiam extendit, usque eo Daniel et prophetiam et numerum declaravit. Tanta enim evidentia Jacob patriarchæ benedictio illa prophetica cum hæc annorum supputatione in Daniele concordat, ut etiam cum ipsis historiis gentium nullam habeant discor-

nantiam; tantum ut diligenter quisque attendat, quis cui inter patriarchas et reges sæculi cœvus appareat.

23. Nam manifestus est Nini ætate Abraham generatur. Quando enim Ninus super Assyria regnans quadragesimum tertium sui imperii habebat annum, tunc Abraham natus ostenditur. Similiter Jacob Inachi fuisse temporibus invenitur, quem primum Argis regnasse aiunt. Moses autem quia auctor hujus prophetiæ ostenditur, qua dixisse Jacob refert: *Non deficiet princeps de Juda* (Gen. XLIX, 10), hic, inquam, Moses cum Cecrope cœvus per omnia legitur, qui primus rex fuit Atheniensium. Sic ergo inter codices Septuaginta interpretum, et historias gentium concursus numerus reperietur annorum. Ac per hoc Septuaginta interpretes cum historiis gentium concordantes, unum eundemque ostendunt temporis finem, eumque usque ad Herodem in veritate annorum limitem retinent, quem et Jacob prophetia sua signavit, et Daniel revelato sibi mysterio hebdomadarum expressit. Ergo anni illi, quos a principio mundi pro hac nativitate Christi ex codicibus Hebræorum libantes esse putatis, respicere sunt, et necessarii non sunt, quos Jacob tacuit, quos angelus non prædixit, quos Danieli ipsi supputare non placuit, et hi soli computandi sunt anni, quos sub septuaginta hebdomadarum præmissione angelus docuit. Sic enim angelus ait: *Adverte sermonem, et intellige visionem. Septuaginta hebdomadæ abbreviatae sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deletur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et ungatur Sanctus sanctorum* (Dan. IX, 23, 24).

24. Quomodo autem numerus ipse annorum septuaginta hebdomadarum prophetiæ illi, quæ a Jacob de Christo prædicta est, concordare videatur, sic Eusebius in Chronicorum libro exsequitur, computare incipiens easdem hebdomadas a sexagesima quinta usque in centesimam octuagesimam sextam Olympiadem, id est, ab instauratione templi, sive Darii tempore, usque ad obitum Hircani pontificis, in quo sacerdotium de femoribus Judæ defecit, succedente Herode rege alienigena, in cuius tempore Christus natus est in Judæa. Sic enim idem historiographus, transactis annis Hircani pontificis prosequitur, dicens: « Herodis Antipatris Ascalonitæ et matris Cypridis Arabicæ filius a Romanis Judæorum suscepit principatum, cujus tempore Christi nativitate victima, regnum et sacerdotium Judæ, quod prius per successiones majorum tenebatur, destructum est, completa prophetia quæ ita per Moysen loquitur: *Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de femoribus ejus, donec veniat cui repositum est, et ipse erit expectatio gentium* (Gen. XLIX, 10). In hoc loco etiam Christus, quem Danielis scriptura præfatur, accipit finem. Nam usque ad Herodem christi, id est sacerdotes, erant reges Judæorum, qui imperare cœperunt a sexagesima quinta Olym-

piade, et ab instauratione templi sub Dario usque ad Hircanum, et centesimam octuagesimam sextam Olympiadem, annis quadringentis octuaginta tribus in medio transactis, quos Daniel quoque significat, dicens: *Et scies, et intelliges: ab initio sermonis respondendi et ædificandi Jerusalem usque ad Christi principatum hebdomadas septem, et hebdomadas sexaginta duas* (Dan. IX, 25). Quæ sexaginta novem hebdomadæ faciunt annos quadringentos octuaginta tres, in quibus christi, id est sacerdotes, per unctionem consecrati regnaverunt, usque ad Hircanum, quo extremo omnium a Parthis captus Herodes Antipatris filius, nihil ad se pertinentem Judæam ab Augusto et senatu accepit, filiique ejus post eum regnaverunt usque ad novissimam Hierosolymorum captivitatem, nequaquam ex successione sacerdotalis generis pontificibus constitutis. »

25. Hæc, inquam, proinde hic ad verbum posuimus, ut prophetiam illam Jacob, et hebdomadarum illum in Daniele numerum concordasse in omnibus probaremus. Eundem enim finem temporum usque ad Christum Jacob patriarcha signavit, quem prophetia Danielis in annorum supputatione expressit. Nec enim moveat unumquemque, quod septuagesima hebdomada cum sexaginta et novem hebdomadibus non connumeretur, cum infra eam prædictæ rei veritas completa monstretur. Jam vero hebdomada una in sacris litteris pro septem annis accipitur, dicente Domino ad Moysen: *Numerabis septem hebdomadas annorum* (Deut. XVI, 9), id est septies septeni, qui sunt anni quadraginta novem. Ergo septuaginta hebdomadæ 490 annos efficiunt: septuagesies enim septeni 490 sunt anni. Quas septuaginta hebdomadas aliqui a vigesimo anno regni Artaxerxis, quando erat octuagesimæ et tertiæ Olympiadis annus quartus, computare incipiunt, et usque ad ducentesimam secundam Olympiadem, et secundum ejusdem Olympiadis annum, Tiberiique Cæsaris annum decimum octavum, supradictarum hebdomadarum numerum extendunt, volentes infra earumdem hebdomadarum numerum et natum Christum ostendere, et passum in fine septuagesimæ hebdomadis approbare, sicut Africanus scriptor nobilissimus temporum refert (Eusebius, *ubi sup.*).

26. Alii autem a primo Darii anno, quando et Daniel hanc visionem vidit, usque ad adventum Christi evolutas fuisse hebdomadas sexaginta duas et dimidiam docuerunt, pro eo quod et in ipsa prophetia Danielis sic subdivisæ monstrantur. Reliquas autem septem hebdomadas et dimidiam in passione Christi, et expugnatione Judæorum, qua per Vespasianum devicti sunt, completas esse definiunt: alium ut pote ordinem regum et supputationem sequentes annorum, quam quod illi, quos præmisimus, tenuerunt. Sicut Tertullianus in libro quem contra Judæos scripsit, præloquitur, cujus jam breviter verba ponenda sunt. Sic enim ait (*Contr. Jud., fol. 46, edit. Paris. 1543*): « Unde igitur ostendimus, quia Christus venit intra sexaginta duas et

dimidiam hebdomadas? Numeremus a primo anno A Darii, quoniam in ipso tempore ostenditur Danieli visio, quæ dicit ei: *Intellige prophetationes sermonis hujus (Dan. ix, 25)*. Unde a primo anno Darii debemus computare, quando hanc vidit visionem Daniel. Videamus ergo quomodo anni impleantur usque ad adventum Christi. Darius regnavit annis undeviginti, Artaxerxes quadraginta. Ocus qui et Cyrus viginti quatuor. Argus annum unum. Alius Darius, qui et Melas nominatus est, annis viginti uno. Alexander Macedo annis decem. Post Alexandrum qui in Medis et Persis regnaverat, quos eviderat, et in Alexandria regnum suum firmaverat, quando et nomine suo eam appellavit. Post eum regnat illic in Alexandria Soter annis triginta quinque. Cui successit Philadelphus, regnans annos triginta novem. Post hunc Esethebac regnavit annis viginti quinque. Deinde Philopater annis viginti quatuor. Item alius Esethebac annis viginti septem. Soter annis triginta octo. Ptolemæus annis triginta septem. Cleopatra annis viginti, mensibus quinque. Item Cleopatra conregnavit Augusto tredecim. Post Cleopatram Augustus alios annos quadraginta tres imperavit. Nam omnes anni imperii Augusti fuerunt numero quinquaginta quinque. Videmus autem quoniam in quadagesimo et primo anno imperii Augusti, qui post mortem Cleopatræ imperavit, nascitur Christus. Et supervixit idem Augustus, ex quo natus est Christus, annis numero quindecim. Et erunt reliqua tempora annorum in die natiuitatis Christi, in annum quadagesimum primum, post mortem Cleopatræ anni quadringenti triginta septem, menses decem, unde adimplentur sexaginta duæ hebdomadæ et dimidia, quæ efficiunt quadringentos triginta septem, et menses sex, in diem natiuitatis Christi, et manifestata est justitia æterna, et unctus est Sanctus sanctorum, id est Christus, et signata est visio et prophetia, et dimissa sunt peccata, quæ per fidem nominis Domini nostri Jesu Christi omnibus in eum credentibus remittuntur. Quid est autem quod dicit, signari visum et prophetiam? Quoniam omnes prophetæ nuntiabant de ipso, quod esset venturus, et pati haberet. Igitur quoniam adimpleta est prophetia per adventum ejus, propterea signari visionem et prophetiam dicebat: quoniam ipse est signaculum omnium prophetarum, adimplens omnia quæ retro de eo prophetæ nuntiabant. Post adventum enim et passionem ejus jam non visio neque propheta est, qui Christum nuntiet esse venturum. » Et post paululum, « Videamus, inquit, aliæ septem et dimidia hebdomadæ, quæ sunt subdivisæ in abscissione priorum hebdomadarum, in quo actu sunt adimpletæ. Post Augustum enim qui supervixit post natiuitatem Christi annis quindecim, cui successit Tiberius Cæsar, et imperium habuit annis viginti duobus, menses septem, dies viginti octo, hujus quinto decimo anno imperii patitur Christus. Item Caius Cæsar, qui et Caligula, annis tribus, menses octo, dies tredecim. Nero annis novem, die-

bus tredecim. Galba menses septem, diebus viginti et octo. Vespasianus anno primo imperii sui debellavit Judæos, et sunt anni numero quinquaginta duo, menses sex. Nam imperavit annis undecim. Atque ita in die suæ expugnationis Judæi impleverunt hebdomades septuaginta prædictas a Daniele. »

27. Attendite ergo jam studiosius, et videte, quia si has septuaginta hebdomadas secundum Eusebium a sexagesima quinta usque in centesimam octuagesimam sextam Olympiadem computare volueritis, post quadringentos et octoginta tres annos reperietis sacerdotium de stirpe Juda, Hircano moriente, cessasse, et Herodem regem alienigenam successisse, cujus tempore natus est Christus Dominus noster. Si autem secundum Tertullianum has ipsas hebdomadas supputare velitis, in earum evolutione et natiuitatem, et passionem Christi, excidiumque Jerosolymorum, sicut a propheta prædictum est, completum fuisse videbitis. Etenim quando angelus numerum istum hebdomadarum Danieli prædixit, tunc etiam et ungi Sanctum sanctorum edocuit, et mortem ipsam Christi significavit, excidiumque gentis Judææ non tacuit. Sic enim Danieli angelus dixit: *Daniel, nunc egressus sum, ut docerem te, et intelligeres. A exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni, ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es. Tu ergo animadvertite sermonem, et intellige visionem. Septuaginta hebdomadæ abbreviate sunt super populum tuum, et urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et ungtur Sanctus sanctorum. Scito ergo et animadvertite: ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducentem, hebdomadæ septem et sexaginta duæ erunt. Et rursum ædificabitur platea, et muri in angustiis temporum. Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus: et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio (Dan. ix, 22 seq.)*. Ecce angelus iste postquam occisionem Christi prædixit, sic subsequenda hæc omnia nuntiavit. Nunquid ista omnia post mortem Salvatoris civitati illi et civibus acciderunt? Nam postquam clamaverunt adversus Filium Dei ut occideretur, successit illis post aliquod tempus vindicta a Domino. Venit enim exercitus Romanus cum duce Vespasiano, et debellata est civitas, expugnati Judæi, multaque millia interfecti, nullusque illuc modo permittitur accedere Judæorum, ubi Christum crucifigendum acclamaverunt. Manifestum est, inquam, propter Christum Judæis ista accidisse, conspirante sensu Scripturarum cum exitu rerum, et ordine temporum. Aut si non ducem venit Christus, propter quem hæc passuri prædicabantur? Cum venerit ergo patientur? Et ubi nunc filia Sion relinquenda, quæ nulla est hodie (Isai. i, 8)? Ubi civitates exurendæ, quæ in tumultis? Ubi dispersio gentis, quæ jam extorris? ReJde

statum Judææ quem Christus inveniat, et alium contende venisse. Aut si mentior, dicite ubi regnum vestrum, ubi templum, ubi sacerdotium, ubi sacrarium, ubi conventio prophetarum. Nempe hæc omnia funditus defecerunt, in eo quod hostia cessavit, quod sacerdos intercidit, quod unctio pristina defecit. Si ergo cessantibus his omnibus unctio ipsa cessavit, unde ungetur Christus vester cum venerit? Lex enim præcepit in captivitate non licere unctionem regalis chrismatis confici. Unde ergo ungetur qui nascetur in Bethlehem, aut quomodo procedit de Bethlehem, cum de semine Israel nullus omnino sit in Bethlehem? Videmus enim neminem de genere Israel in civitate Bethlehem remansisse, ex quo interdictum est, ne in confinio ipsius regionis remoretur quisquam Judæorum, ut et quod esset per prophetam dictum, impleretur: *Terra vestra deserta, civitates vestrae ustæ igne* (quod belli tempore eis evenit): *regionem vestram in conspectu ves. ro alieni comedent* (Isai. 1, 7).

28. Quid jam ad hæc respondetis, insani, et occulta Dei justitia excæcati? Ubi est terra illa promissionis, in qua habitantes peccastis, qua deleta migrastis? Regnum Judæorum quaeris? Non est. Sacrificium Judæo-

rum quaeris? Non est. Sacerdotium Judæorum quaeris? Non est (Ex Aug. *serm. 2 in psal. LXXXVIII, n. 7*). Quæ omnia Daniel cessatura prædixit, quando ungi Sanctum sanctorum liquide prophetavit (*Dan. ix, 24*). Quia igitur hæc omnia jam nunc in vobis impleta esse videtis, manifestis vocis indicibus de futura Christi nativitate mendaces vos ostenditis. Ecce jam convicti estis perpauca quidem testimoniis prælibatis, sed fortissimis et præclaris. Sunt siquidem et alia multa in divinis libris expressa, quæ a me nec omnia commemorari possunt, quia nimium est, nec multa, quia longum est. Perparva quidem collegimus tantum, ut viam hujus intelligentiæ panderemus. Et tamen in his quæ dicta sunt, sive quæ adhuc dici de divinis voluminibus possunt, nusquam reperietur alicubi esse prædictum, ut initio mundi, in adhibita supputatione annorum tempus incarnationis Dominicæ diagnoseatur. Tali igitur proinde rationis objectu brevitas illa annorum quæ ex codicibus Hebræis objicitur, pro dignoscenda hujus sacramenti regula contemnetur. Jam ergo ad Novi Testamenti idoneos testes et ministros verbi transitum facientes, debito hunc librum sine claudamus.

LIBER SECUNDUS.

1. Prolatus præmissisque patriarchis et prophetis, quibus prædicantibus didicimus eo Christum tempore natum, quo et ab illis expressus est nasciturus, et a nobis nunc credidit natus; ipsa nunc Novi Testamenti tempora prosequar, et quomodo nuntiante angelo cœperint, curiosius inquiram. Et certe sacramentum illud septuaginta hebdomadarum de Christi nativitate Daniel per angelum didicit (*Dan. ix, 21 seq.*). Similiter et Zacharias apparenti sibi angelo Joannem filium de se generandum audivit (*Luc. 1, 11 seq.*). Et Maria angelo sibi prædicenti Christum ex se nascendum, et credidit et assensit. Hæc tria per angelum dicta et completa videmus. Jam ergo sollicite intuendum est utrum angelus iste, qui Zachariæ et Mariæ apparuit, ipsi quoque Danieli illa prædixerit. Equidem ipse Daniel in prophetiæ suæ volumine, quando illa sacramenta hebdomadarum de Christi nativitate per angelum futura cognovit, sic ipsius angeli nomen evidenter expressit. Dicit enim: *Ecce vir Gabriel, quem videram in principio, cito volans, tetigit me, et dixit: Daniel, animadvertite sermonem* (*Dan. ubi sup.*), et reliqua quæ ibi commemorantur. Item his temporibus secundum Evangelium angeli ipsius nomen mirificum sic invenitur expressum. Dixit enim idem angelus Zachariæ: *Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, et missus sum loqui ad te, et hæc tibi evangelizare* (*Luc. 1, 19*). Quod etiam de beate Mariæ Virginis partu sic in eodem Evangelio legitur: *Missus est, inquit, angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad*

virginem desponsatam viro, cui nomen Joseph, et nomen virginis Maria (*ibid., 26*).

2. Jam ergo manifestum est, quod unus idemque angelus Gabriel fuerit, qui et præfixa illa tempora Danieli de Christi nativitate aperuit, et partum Virginis præsentem esse monstravit. Ad tempus itaque prædicitum occurrit, et olim a se dicta operis efficientia completa esse convincit: et illic fidelis in prophetia hebdomadarum, et hic fidelis per mysterium revelatum. Nunquid aliud annorum illa supputatione prædixit, aliud hic probare voluit in Maria? Nihil ergo dubitationis, nihil erroris relinquere voluit, qui et illa tunc cum adhuc non essent, futura prædixit, et hæc postea, ne illa non crederentur, manifesta monstravit. Sequamur ergo evangelizantis hujus angeli vocem, et sicut eam, cum in prophetia loqueretur, probavimus fuisse veridicam, sic hic, cum in Evangelii loquitur, cognoscamus esse completam. Ait enim Mariæ angelus iste: *Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesus. Hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis* (*Ibid. 31 seq.*). Ubi post aliqua sequitur: *Factum est cum impleti essent dies ut pareret, et peperit filium suum unigenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in præsepio, quia non erat locus in diversorio. Et pastores erant in regione eadem, et ecce angelus Domini stetit juxta illos, et dixit illis: Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni*

populo, quæ natus est vobis hodie Salvator, qui est **A** Christus Dominus, in civitate David. Et hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum, et positum in præsepio (Luc. ii, 6 seq.). Ubi post aliqua adhuc dicit: Venerunt pastores festinantes, et invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in præsepio. Unde et nato jam Jesu in Bethlehem Judæ, juxta quod Evangelium refert: Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum, et Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt: In Bethlehem Judææ^a. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethlehem in terra Juda, nequaquam minima es in principibus Judæ, ex te enim exiit dux qui regat populum meum Israel (Matth. ii, 1 seq.).

3. Hic jam mihi respondeant volo, qui tantæ dispensationis ingrati sunt sacramento, ad tantam perquisitionis diligentiam, qua Herodes sacerdotum principes de Christi nativitate interrogat, atque in tanto regis metu, et in tanta cura respondentium Scribarum, quomodo non potuit eo tunc tempore hæc quæstio de hac annorum contrarietate per codices Hebræorum aut libata monstrari, aut monstrata evidentia objici, quo seipsos possent cum rege suo terrore consolari? Sic enim scriptum est: Turbatus est Herodes, et omnis Hierosolyma cum illo. Et certe rex iste, licet profanus, promissum Christum in libris Hebræorum audierat; ideo ne, Christo veniente, regnum perderet, metuebat. Si enim Christum prophetatum in illorum litteris non audisset, nequaquam a principibus et Scribis ubi nasceretur exquireret. Turbatus est autem non solum rex ipse, sed et omnis Hierosolyma cum illo. Omnis scilicet conventus docentium, omnia subsellia Judæorum. Unde et a rege sollicite perquisiti propheticum indicem protulerunt, quod in Bethlehem Judææ Christus Dei Filius nasceretur. Turbato enim rege et perterritio, poterat de hac annorum supputatione ex codicibus suis tale aliquid demonstrare, unde Christum nasci tunc adhuc non oportere manifesta annorum supputatione ostenderent, si hoc pro certo in divinis paginis lectitassent. Sed quod in lege et in prophetis non erat insertum, nec ab illis est dictum: nam qui locum ubi nasceretur, indice Scriptura, ostenderunt, poterant similiter et quando nasceretur, id est, adhuc eum sperari debere futurum, legitima ostendere supputatione annorum. Ecce veritas responsionis eorum non personaliter creditur, sed legaliter comprobatur. Hoc enim quod scriptum noverant, veraciter protulerunt. Nil de hac annorum supputatione adhibitum, quod ex libris suis nato Christo diceretur

^a Credimus cum beato Hieronymo, lib. i Comment. in cap. ii Matthæi, Judææ pro Judæa librariorum errorem esse: sed cum et ille eam lectionem servavit, et mss. quos citat Petrus Sabbatier eam quoque

contrarium. Nam et in reliquo tempore Judæis ipsis volentibus scire, utrum ipse esset Christus, in omnibus eorum interrogationibus, et responsionibus Christi nusquam hæc annorum objectio aut ab illis objecta, aut a Domino terminata est. Denique sic de his in Evangelio legitur: Ambulabat Jesus in templum, in porticum Salomonis. Circumdederunt ergo eum Judæi, et dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam (Joan. x, 23, 24). Similiter et princeps sacerdotum dixit e Domino legitur: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei (Matth. xxvi, 63). Quanquam et a Joanne quærent utrum ipse Christus (Joan. i, 19 seq.), et de eis Evangelium dicat quod alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Nunquid a Galilæa Christus venit? Nonne Scriptura dicit quia ex semine David, et Bethlehem castello, ubi erat David, Christus venit? Dissensio itaque facta est in turba propter eum (Joan. vii, 41 seq.). Nunquid in hac tam multiplici dissensione Judaica si aliquid eos supputatio annorum secundum codices suos juvisset, non ex hoc audacius resultarent, et certis locis Scripturarum illo tunc tempore non debere Christum nasci, sed adhuc sperandum eum oportere ex ipsa evidenti annorum supputatione convincerent? Sed ecce, nec disputatio sive dissensio Judæorum opinione aliqua annorum perstringitur, nec manifestatio Christi hujusmodi calculationibus declaratur.

4. Jam ergo videndum est quid talibus fuerit a **C** Christo responsum. Loquor, inquit, et non creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me (Joan. x, 15). Alio quoque loco sic eis respondit: Vos misistis ad Joannem, et testimonium perhibuit veritati. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me, et non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. Ego veni in nomine Patris mei, et non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: est qui vos accuset Moses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Mosi, crederetis forsitan et mihi, de me enim ille scripsit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis (Joan. v, 33, 39 seq.)? De his etiam alio **D** loco dicit: Si non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo (Joan. xv, 22). Hæc siquidem Domini verba sunt. Post hæc duos jam illos post resurrectionem suam discipulos euntes in castellum quod vocatur Emmaus, cum de resurrectione sua dubitantes et colloquentes aspiceret, unde eos instruxerit, unde eos in fide sua firmaverit, audiamus. Sic enim eis locutus est: O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt propheta!

retinuerint, non dubitavimus collectores sequi Bibliothecæ Patrum, licet alii editores Juliani Judæa repositum.

Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Mose, et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de illo erant (Luc. xxiv, 25 seq.). Ecce quomodo se ipse Christus manifestavit ignorantibus, non supputatione a principio mundi annosa, sed testimoniorum veritate conspicua. Cæterum hunc vere Dei Filium et multiplices dæmonum legiones confessæ, et elementa ipsa testantia prodiderunt, et resuscitata a mortuis corpora protestata sunt. Si ergo non vis, o Judæe, de Christo angelis credere, crede dæmonibus, crede nuntiantibus cælis, patefactis sepulcris, resurgentibus mortuis. Filium enim Dei esse eum, angelus docuit, et stella ostendit, et magorum adoratio prodidit, et vox de nube tonans patefecit, et columba monstravit, et Joannes agnovit.

5. Jam ergo quale Joannes hic testimonium perhibuerit Christo, diligenter audite, et videte. Abhinc tamen nubem testium, tantamque numerositatem fidelium adventu præteritæ nativitatis Christi, utrum calculationibus totius sæculi evolutis discendum esse prolaerint, an fidei veritate et ipsi cognoverint, et aliis dignoscendum tradiderint? Primus ergo Joannes iste, vulva matris sterilis genitus, novæ vitæ prædicator egregius, fide Christum agnitum credidit, non supputationis annis explorare tentavit. Agnovit enim Christum, et manifestatione prophetica, et corporis veritate monstrata. Ipsi etenim signis Christum agnovit, quibus eum prophetatum Isaïæ vaticiniis didicit. Sic quippe idem Isaïas ex persona Dei Patris dicit: *Ecce servus meus, suscipiam eum: dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Dedi spiritum meum super eum, judicium gentibus profert (Isai. xlii, 1).* In his duabus sententiis Isaïæ, quibus Pater Filium et electum et complacentem sibi appellat, necnon quod Spiritum suum daturum se ei pronuntiat, Joannes hic in baptismo jam ipso Domino ea impleta sic narrat. *Vidi, inquit, Spiritum descendentem quasi columbam de caelo, et mansit super eum. Et qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (Joan. 1, 32 seq.).* Nam et baptizato jam Domino, vox de caelo facta est, dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui (Matth. iii, 17).* Quod enim Isaïas dixit ex voce Patris: *Dedi Spiritum meum super eum*, hoc Joannes præsentia corporali vidit impletum, cum dicit: *Vidi Spiritum descendentem quasi columbam de caelo super eum.* Et quod in Isaïa scribitur iterum: *Electus meus, complacuit sibi in illo anima mea*, hoc ab Evangelista reperitur factam videlicet fuisse vocem de caelo dicentis: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Propheta quidem Isaïas speciale de Domino vaticinium præluit, sed hic Joannes plusquam propheta digito Dominum demonstravit, in quo hæc specialiter impleta esse probavit.

6. Ecce quibus signis atque indiciis Joannes Chri-

stum Dei Filium didicit. Unde etiam interrogantibus se Judæis, utrum ipse esset Christus, perfectum illis de Christo testimonium perhibuit, atque dixit: *Non sum ego Christus. Medius autem vestrum stetit, quem vos non scitis. Ipse est, qui ante me factus est.* Ubi etiam sequitur: *Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, et ait: Hic est de quo dixi: Post me venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat (Joan. 1, 20, 26 seq.).* Equidem et Joannes jam in vinculis tentus duos e discipulis ad Dominum misit, dicens: *Tu es qui venturus es, an alium exspectamus (Matth. xi, 3)?* Scire magnopere cupiens utrum ipse Dei Filius, qui in mundum venisse jam videbatur in carne, ipse per se ad inferna descenderet. In qua sciscitatione satis apparet quod si supputationis annis ab Adam adventum Redemptoris mundi posset ad discere, consultum Domini non quæsisset, cui sola annorum calculatio ad hæc sufficeret scienda. Nam ipse sacerdotali genere clarus, et in lege nutritus, illo tunc tempore non potuit hæc objecta proponere, si hæc nativitati Christi contraria prævidisset, ut diceret: *Adhuc necdum supputatio quinque millium est suppleta annorum, adhuc sperandus est Christus, qui redimat mundum. Absit. Nihil tale bonus ille Christi servus objecit, sed potius responsa sibi a Domino credidit.* Interrogaverat enim magistrum per discipulos, dicens: *Tu es, qui venturus es, an alium exspectamus?* Et Dominus ad illos: *Euntes, inquit, renuntiate Joanni quæ vidistis et audistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur: et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me (Ibid., 5, 6).* Ecce non est scandalizatus Joannes in Christo, sed potius evidens perhibuit testimonium Christo.

7. Post hunc sequuntur omnes Christi discipuli adventus Christi gratia renovati, qui Christum Dei Filium in carne venisse, non calculationis industria, sed testimoniorum divinorum evidentia didicerunt: credentes, non quod secundum impios digitorum supputatione colligitur, sed quod secundum pios fidei revelatione sentitur. Sic Andreas fratrem suum Simonem Petrum ex hoc credibilem facit, dicens: *Invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus (Joan. 1, 41).* Sic Philippus Nathanaeli Christum insinuans, dicit: *Quem scripsit Moses in lege, et propheta, invenimus Jesum filium Joseph a Nazareth (Ibid., 45).* Sic Petrus ipse discipulorum omnium primus, nullis calculationis obicibus prædicationem suam obnoxiam cernens, inquit: *Notam autem facimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem et præsentiam, speculatores facti illius magnitudinis. Accepit enim a Deo Patre honorem et gloriam, voce delata ad eum hujusmodi: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et hanc vocem de caelo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto (II Petr. 1, 16 seq.).* Ubi post aliqua sic dicit: *Fuerunt pseudoprophetae in populo isto, sicut in vobis erunt magistri mendaces, qui subintroducunt societas perditionis, et eum qui emit eos. Dominum ne-*

gant (II Petr. II, 1). In qua etiam adhuc Epistola sequitur: *Vos igitur, fratres, præscientes cavete, ne insipientium errore seducti, excidatis a propria firmitate* (II Petr. III, 17). O quam dilucide hic sanctus apostolus hujus temporis malitiam longe ante prædixit, et testimonium Christo non solum credendo sed etiam videndo perhibuit!

8. Sequamur adhuc magni hujus doctrinam apostoli, et videamus tot millia Judæorum ad ejus prædicationem conversa, utrum aliquid de iis annis prædicanti Petro objiciant, an auditis ejus monitis conquiescant. Quando enim quinquagesimo post resurrectionem Christi die Spiritus sanctus super apostolos venit, et linguis omnium gentium sunt locuti magna Dei, scriptum est: *Stans Petrus, elevavit vocem suam, et locutus est, dicens: Viri Judei, et qui habitatis in Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, et auribus percipite verba mea. Non enim, sicut vos crastinatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia; sed hoc est quod dictum est per prophetam Joel: Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri, et filiae vestrae* (Act. II, 14 seq.). Ubi dum de Christi passione et resurrectione eos post aliqua convinceret, sic repetens dicit: *Certissime ergo sciat omnis domus Israel quia et Dominum eum et Christum Deus fecit hunc Jesum, quem vos crucifixistis* (Ibid., 36, 37). Ubi statim subjungitur: *His auditis, compuncti sunt corde. Qui enim receperunt sermonem ejus, baptizati sunt; et appositæ sunt illa die animæ circiter tria millia. Et erant perseverantes in doctrina apostolorum* (Ibid., 41, 42). Ecce nec prædicatio Petri obnoxia fuit annorum supputationibus, nec ipsa quoque tot millium Judæorum multitudo de hac supputatione a Petro quidquam explorare tentavit, sed in prolatis tantum ab eo testimonio credit, et compuncto corde quievit.

9. Hac etiam et simili regula Jacobus Hierosolymam, Thomas Indiam, Macedoniam Matthæus illustrat, cæteraque omnis multitudo apostolica Christum Dei Filium simili doctrina in mundum venisse, verbo prædicavit, et testificata est. Nec enim hi homines prædicationi suæ obvia annorum curricula ex Hebræorum codicibus percensere, quæ utique ad nativitatis Christi causam nihil pertinent. Nempe nec ipsi quoque Judæi alicubi leguntur de hac annorum disceptatione aut cum apostolis decertasse, aut dictis apostolicis restitisse, præsertim cum eo tunc tempore Judæi ipsi adhuc et patriam tenentes et regnum, et necdum dispersi, tanto fulgerent instrumento doctrinæ, quanto utique amplo et regni et honoris sui adhuc fungebantur honore. Si igitur hi nec legisperitia rudes, et numerositate ipsa Scribarum et principum doctiores nihil sibi tunc de hac annorum disputatione sunt blanditi, qua fronte nunc ista objiciunt, qui, in dispersione gentium traditi, tanto sunt a legisperitis alieni, quanto et a solo proprio probantur exclusi?

10. Transeamus deinde ad Paulum ipsum vas electionis apostolum, qui et ipse apprime in lege nutritus, et ad pedes Gamalielis edoctus fuit (Act. XXII, 5), ita to-

tius Veteris Instrumenti notione præcognitus, ut nefas sit credere eum aliquid in illis litteris latuisse. Etenim ipse ad Galatas refert. *Audistis, inquit, conversationem meam aliquando in Judaismo, quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam in Judaismo supra multos coetaneos in genere meo, abundantius amulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregavit de utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, continuo non acquievi carni et sanguini* (Gal. I, 13 seq.). Videte, quæso, vocationem Pauli, quia revelato sibi Christo Filio Dei, non acquievit carni et sanguini. Qui ergo revelato sibi Dei Filio credidit, utique promissum sibi ex lege Christum agnovit. Nam qui tanto furoris zelo persequeretur Ecclesiam, facile potuit de hac annorum opinione vanissima agere contra eam, si tamen juvari ex hoc persensisset in aliquo partem suam. Si enim aliquid ex his annorum numeris traditum sibi percepisset ex lege, utique plus ex hoc posset Dei Ecclesiam expugnare: et ex hoc majorem contra eam repugnandi materiam sumeret, ex quo id in lege insertum esse monstraret. Nam qui dicebat: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere* (Gal. IV, 3), potuit dicere: *Plenitudo temporis necdum venit, quia sex millium annorum series expleta secundum Hebræos codices non concurrat.* Ergo ideo plenitudinem temporis jam venisse dicebat, quia mysterium temporum revelatum sibi agnoverat. Sic enim ad Ephesios dicit. *Notum, inquit, fecit nobis Deus Pater sacramentum voluntatis suæ secundum bonum placitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensationem plenitudinis temporum, restaurare omnia in Christo* (Ephes. I, 9, 10). Hoc quippe mysterium dispensatio est plenitudinis temporum, ut statuto tempore omnia complerentur. Ergo quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum; qui ante venire non potuit, nisi mysterium temporis impleteretur. Cum ergo semel mihi Christus natus, passus, et sepultus fuerit, et resurrexerit, et ad Patrem victor ascenderit, non necesse habeo veterum numerum, quia jam pro certo teneo mysterium revelatum, quod evidenter agnoscitur in plenitudine temporum. Hoc quippe modo plenitudinem temporis, quo Christum nasei oportuit, per mysterium sibi revelatum Paulus agnovit, nec tamen illis annorum numeris didicit. Unde et Galatis volentibus ad Judaismum transire, annuntians illis Christum, mordaciter scribit: *Miror quod tam cito transferemini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, nisi sint aliqui qui vos conturbant, et volunt subvertere Evangelium Christi. Sed licet nos, aut angelus de cælo evangelizet vobis præter quod evangelizavimus vobis, anathema sit* (Gal. I, 6 seq.).

11. Hic, inquam, vas electionis, et apostolus gentium in omnibus disputationibus suis, quas cum Judæis habuit, sive Græcis, nusquam repertus est his annorum supputationibus, aut, oppugnans adhuc Evangelium, usus, aut, prædicans Evangelium, delectatus;

ad testimonia legis et prophetarum proponens, in patulo manifestam Judæorum convincebat insaniam. Sic quippe de eo scriptum est: *Saulus autem magis convalescebat, Judæis, qui habitant Damasci^a, affirmans quoniam hic est Christus (Act. ix, 22)*. Ecce Paulus affirmabat Christum venisse non complete-tudine annorum ex codicibus Hebræorum adhibita, sed testimoniorum evidentia ex divinis libris prolata. Nam juxta quod in Actibus apostolicis scribitur: *Ingressus Paulus et Barnabas in synagogam die Sabbatorum, sederunt. Post lectionem autem legis et prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quia est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus, et manu silentium indicens, ait: Viri Israelitæ, et qui timetis Deum, audite: Deus plebis Israel elegit patres nostros, et plebem exaltavit, cum essent incolæ in terra Ægypti, etc. (Act. xiii, 14 seq.)*, ex eo tempore sequens usque ad tempus David, ex cujus semine natum Christum ostendit; deinde quæ in Christo acta sunt per passionem et resurrectionem manifestis testimoniis explicavit. Nec tamen aliquid de hac annorum supputatione secundum codices Hebræorum elicit. Quippe cui necesse non fuit ad comprehendendum sacramentum tantæ rei supputatione annorum a principio mundi. Sequitur et dicitur in Scriptura: *Secundum consuetudinem Paulus inivit ad Judæos, et per tria sabbata discebat eis de Scripturis, adaperiens et inveniens, quia Christum oportuit pati, et resurgere a mortuis, et quia hic est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis (Act. xvii, 2, 3)*. Nunquid in his ematibus disputationibus suis, cum quotidie Judæis Scripturas aperiret, si aliquid ex hac anno-rum opinione prædicationi suæ contrariam comperisset, non statim planum faceret illis quod latebat, aut respueret quod debebat?

12. Stephanus quoque primus Christi martyr similiter non supputatione temporum, sed testimoniorum affirmantia contradicentes sibi Judæos frequentissime convincebat. Sic enim scriptum est: *Surrexerunt quidam de synagoga quæ appellabatur Libertinorum, et Cyrenensium, et Alexandrinorum, et eorum qui erant a Ciliciæ, et Asia, disputantes cum Stephano, et non poterant resistere sapientiæ et Spiritui sancto, qui loquebatur ex eo, propter quod redargebantur ab eo cum omni fiducia^b (Act. vi, 9, 10)*. Ecce redargutos et convictos Judæos per Stephanum legimus, nec tamen aliquid de hæc annorum supputatione in suis disputationibus invenimus. Unde et Judæis ipsis non de hæc opinione obstantibus, sed id solita obstinatione durantibus, dixit: *Dura cervice, et incircumcisi corde et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut et patres vestri (Act. vii, 15)*.

^a Alii eliderunt: *magis convalescebat, et confundebat Judæos, qui habitant Damasci, etc.* Nos intactam reliquimus lectionem quam invenimus in Bibliotheca Patrum.

^b Hoc additamentum, propter quod redargebantur ab eo cum omni fiducia (inquit Petrus Sabbatier) abest a Gr. hodierno; sed Millius notat ita legi in

13. Quid jam de Jacobo apostolo fratre Domini referam? qui rogatus a Judæis, ut testimonium de Jesu eisdem expetentibus perhiberet, docebat esse Salvatorem. Et tamen sive qui verbum ejus susceperunt, sive qui ab illo invidia intercurrente discissi sunt, nil tale ab eo requirunt, quod ad hanc supputationem annorum pertinere videatur, cum tamen ipse veritatis testis existens, et hunc eundem Dei Filium prædicans Christum, glorioso martyrio coronatur. Quod etiam et Jacobus frater Joannis apostoli hunc ipsum Dei Filium Judæis prædicans Christum, nullis annorum opinionibus prædicationem suam obnoxiam sentiens, longo tractu testimoniorum divinatorum docuit, ea omnia quæ prædixerat, in Domino nostro Jesu Christo fuisse completa. Postremo Joannes, opinabilis ille Christi discipulus, pectoris Domini suavitate perfusus, in Epistola sua ipsam apertissime et dilucide commendans, dicit: *Omnis spiritus qui confitetur Christum in carne venisse, ex Deo est; et omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est. Nec ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos; qui non ex Deo est, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, et spiritum erroris (I Joan. iv, 2, 3, 6)*. Item idipsum replicans et commendans dicit: *Scimus quoniam Filius Dei venit, et carnem induit nostri generis, et pauper est, et resurrexit a mortuis: accipit nos, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus Jesu Christo. Hic verus est Deus, et vita æterna (I Joan. v, 20)*. Nec etiam adhuc dicit: *Hæc est victoria quæ vicit mundum, fides vestra. Quis est autem qui vicit mundum, nisi qui credit quia Jesus Filius Dei est (Ibid., 4, 5)?*

14. Sic ergo definitionem fidei Christianæ accipientes, debemus indubitanter et præterita quæ narratur in Evangeliiis credere, et futura sine hæsitacione sperare. Nec enim præsentibus, quæ videntur, fides est necessaria, quæ per sensus corporis approbantur indubia: sed illic fides adhiberi debet robusta, quæ non videat esse præsentia. Sic enim quique Christianus Christum Dei Filium et in præteritis natum de Virgine plena fide tenebit, et indubitanter eum venturum ad judicium sperabit: credens et præteritæ ejus nativitatis, qua pro nobis factus homo dignatus est nasci, et futuræ ejus promissioni, qua regnum se fidelibus daturum repromisit. Sic ergo unusquisque et præteritis et futuris, quæ de Christo Dei Filio Evangelicis et Apostolicis litteris dicta sunt, indubitata fidei scientiam præbens, merebitur futurum obtinere cum sanctis omnibus regnum, quia non violavit fidei sanctæ arcanum. Ex hac ergo fide omnes vivimus, per hanc nos fidem coronandos fideliter speramus; justus enim ex fide vivit. Et quomodo justus ex fide vivit (*Hab. ii, 4*), nisi non videndo quod

ms. uno Steph. sicut in Cantabr. Græc. διὰ τὸ ἐλέγχεσθαι αὐτοὺς ὑπ' αὐτοῦ μετὰ πάσης παύσεως. καὶ δυνάμει οὐκ ἀποσταλασθῆναι τῇ ἀληθείᾳ. Et Beda retract. in Act. monet in Græco haberi idem additamentum, quod etiam auctor est Erasmus codicem Latinum veterem præferre.

credi? Hæc ergo est iustitia fidei, qua justificamur, A et credamus in eum quem non videmus, et fide mundati eum in quem nunc credimus postea videamus. Et certe olim jam natus, et mortuus, et a mortuis resuscitatus est Christus, quem tamen nos corporaliter, sicut neque nascentem, neque morientem vidimus, ita nec resurgentem aspeximus; et tamen indubitata fide hæc de illo veraciter et credimus et facemur. Et hæc iustitia fidei, qua justificamur atque mundamur, cum ea quæ oculis non vidimus cordis oculo contemur et credimus. Equidem datum est apostolis ista videre, et ipsum Verbum incarnatum in carne aspiciere. Nos autem credere iussit quod illis videre concessit. Fides ergo, ut dictum est, earum rerum est quæ non videntur, et tamen sine dubitatione creduntur, id est, si absque hæsitacione credas quæ in præsentem videre non valeas. Christus ergo jam primum suo tempore venit in mundum, ut salvaret mundum, et iterum suo tempore veniet, ut iudicet mundum. Illa igitur quæ de ipso facta leguntur solum credenda sunt; quæ autem futura promittuntur, et credenda et speranda sunt. Qui ergo eum pro salvatione mundi dudum veraciter credit, veniente illo ad iudicium non peribit. Si quis ergo de hac fide dubitat, quid ultra sperat, nisi æterna supplicia? Agendam ergo nobis est, ut in quibusdam causis fidei etiam non percepta ratione sufficiat cre-

dere; scilicet, ut si in quibusdam rebus reddenda nobis ratio non occurrat, fides sola sufficiat, nec ibi admittatur ratiocinationis objectio, ubi commendatur fidei altitudo. Postponenda enim est omnis humanæ disputationis industria, ubi fides sufficiat sola.

15. Ecce, ut cætera taceam, duo de Christo Dei Filio admiranda miracula ponam: nativitatem ejus sine patre de virgine matre, et ingressum ejus ad discipulos januis clausis post resurrectionem. Quæ deo, si ratione comprehenduntur, admiranda non erunt, nec fides habebit meritum, cui humana ratio præbet experimentum (Greg. Magn., *homil. 26 in Evang., n. 1*). Etenim, ut beatus Hilarius ait (*Lib. viii de Trin., n. 10*): «habet non tam veniam quam præmium ignorare quod credas, quia maximum fidei stipendium est sperare quod nescias.» Ergo innitendum est fidei, amplectenda est fides, quæ etiam percepta ratione, spe et charitate perficitur. Sufficiat rogo omni Christiano credere quod sensu non valet attingere. Cui datum est, et sublimiter intelligere, et fortiter credere, Deo gratias agat. Cui non datum est intelligere, credat ut intelligat, ut cum credens intellexerit quod audivit, intelligens perfruat quod credidit. Sicque fiet, ut et credulitas intellectum aperiat, et intellectus fide nutritus perveniat ad coronam.

LIBER TERTIUS.

INCIPUNT • TITULI EJUSDEM IN LIBRUM TERTIUM.

Ut facillime lectori pro vindicatione ætatis sextæ ratio respondendi occurrat, hæc primum capitula studiose attendat.

I. Quod ætates mundi non in annis, sed in generationibus agnoscantur.

II. Quod sive in Hebræis, sive in Septuaginta interpretum codicibus per singulas ætates non æqualis numerus reperitur annorum, ut quasi unaquæque ætas id habeat, ac non.

III. Quod in sex diebus et sexta ætas hominum, et sex ætates sæculi comprobentur.

IV. Distinctio quinque ætatum in generationibus disposita, et per quædam unaquæque ætas generationes asseruntur.

V. Quæ sit ratio, ut duæ illæ ætates ab Adam usque ad Abrahamæ generationibus includantur, reliquæ autem tres usque ad Christum in quaterdecim generationibus distinguantur.

1. Calumnioribus fidei Christianæ tertio adhuc operis libello respondens, qui assumptis annis a principio mundi secundum codices Hebræorum quintam sæculi ætatem insana temeritate causantur, hoc primum omne genus Christianorum admoneo, ut quoties quisquis Christianorum a quolibet Judæo secundum codices Hebræorum assumptis annis ætates ipsas computare audierit, non illi cor suum inflectat, ut secundum numerum eorumdem annorum easdem ætates supputandas accipiat; sed secundum præfinitum numerum generationum eas determinatas agnoscat. Non enim ætates ipse annorum numero præ-

VI. De exemplis Scripturarum quibus instrumur quod ætates sæculi non in annis sed in generationibus debeant computari, eo quod Matthæus generationes Christi regias, Lucas autem sacerdotalis generis quasdam lineas exsequatur.

VII. Quæ sit ratio, ut Christus in sexta ætate sæculi nasceretur, eo quod sive plures sive pauciores anni esse videantur, nihil in pedat ad plenitudinem generationum.

VIII. De supputatione annorum utrorumque codicum, eo quod brevitas annorum sæculum Hebræos objecti nihil obsit ad comprobandum ætatem sæculi sextam.

IX. De Epiphano, Augustino, atque Hieronymo quid de annis senserint, vel quam eorum translationem præstulerint.

X. Renovatio annorum per singulas quasque ætates secundum Septuaginta interpretes.

noscentur, sed anni ipsi distinctis generationum ætatibus colliguntur.

2. Quia vero nequaquam singulæ quæque ætates æquali annorum numero terminantur, alibi enim major, alibi minor, et per singulas dispar in annis numerus reperitur; quis ergo quantusque annorum numerus habeatur melius intra ipsas ætates, prout cuique placuerit, supputandus excipitur. Non enim secundum Evangelium enumeratis annis, sed supputatis generationibus pervenitur ad Christum. Ergo ætates ipse sæculi non in annis, sed in generationibus colligendæ sunt. Nequaquam igitur præpostera

• Hos titulos, a collectoribus Bibliothecæ Patrum omisos, etiam nos ex Menrado Molithero.

ordine est agendum, ut in annis ætates, sed in ætatibus anni agnoscantur. Jam ergo dicam, et rationes sex ætatum aperiam.

3. In sex quippe diebus fecit Deus cælum et terram, et omnem a se formatam distinctis diebus condidit creaturam, unumquemque diem luce initians, vespere consumans, dicente Scriptura: *Factum est vespere et mane dies unus.* ^a Secundum hos igitur sex dierum numeros atque rationes sex quoque ætates in unoquoque homine prænoscentur, in quibus vita ipsa perficitur, id est, infantia, pueritia, adolescentia, juvenus, gravitas, senectus. Fac ergo totos homines quicumque ab Adam usque in præsentem diem fuerunt, quasi unum hominem esse, et in persona unius hominis totius sæculi tibi figuram appone, et per quantas ætates sæculum istud quasi unus homo transierit, vel in qua ætate modo consistit, ratione facillima pervidebis.

4. Ab Adam enim usque ad diluvium ætas prima porrigitur, quæ denis generationibus terminatur. Secunda post diluvium usque ad Abraham similiter per decem generationes evolvitur. Tertia deinde ætas sæculi usque ad David quatuordecim generationibus protelatur. Quarta post hæc similiter denis et quaternis generationibus a David usque ad transmigrationem Babylonis producitur. Quinta dehinc ætas sæculi sequitur a transmigratione Babylonis usque ad Christum: quæ et ipsa similiter denis et quaternis generationum articulis terminatur. Jam deinde sexta ætas sæculi sequitur, in qua Christus Dei Filius ex Maria virgine nascitur. Quæ ætas quot annis, quotque generationibus protrahatur, a nullo hominum comprehenditur.

5. Cur autem duæ ætates illæ ante Abraham per denos generationum numeros currant, et tres istæ in Evangelio denis et quaternis generationum lineis serviant, ratio monstrabit adhibita. Ab Adam usque ad diluvium decem generationes excurrunt, quæ ætas prima in infantiam deputatur. Et ut noveritis evidenter prædictarum generationum decem vocabula, attendite hic ea per ordinem supputata. Adam enim genuit Seth, Seth genuit Enos, Enos genuit Cainam, Cainam genuit Malahel, Malahel genuit Jared, Jared genuit Enoch, Enoch genuit Mathusalem, Mathusalem genuit Lamech, Lamech Noe. Hæc, inquam, prima ætas cum mane suo et vespere supputatur: quia sicut unusquisque dies a luce incipit, et in vesperum finit, sic ætas hæc ab Adam cœpit, et pro vespera diluvium habuit. Secunda igitur ætas a diluvio usque ad Abraham denis similiter lineis generationum porrigitur; Sem enim genuit Arfaxat, Arfaxat genuit Cainam, Cainam genuit Sale, Sale genuit Eber, Eber genuit Faleg, Faleg genuit Reu, Reu genuit Saruc, Saruc genuit Nachor, Nachor genuit Thare, Thare genuit Abraham, a quo ætas sæculi incipit tertia. Hæc, inquam, ætas habuit mane suum post diluvii excessum, cujus vespera

^a Simillima his omnibus interpretationibus de sex ætatibus habet August. lib. 1 de Gen. contra Manich.,

A fuit confusio illa linguarum. Quod etiam et in subsequentibus ætatibus similiter de mane isto et vespere studiosus lector, si quæsierit, renovatum reperiet.

6. Jam nunc accipe rationem quare sit factum ut hæc duæ ætates denis generationibus terminentur. Et certe ætas hominis prima infantia est, secunda pueritia. Quæ duæ ætates, exceptis quinque sensibus corporis, in quibus naturalis sensus aut motus est, nihil evidenter aut cognitione discreta attingit, aut actionis opere perficit. Nam et actio temeraria est sine cognitione, et sine actione ignava cognitio. Et ideo prima vita hominis, cui nulla administratio recte creditur, quinque sensibus corporis dedita est, qui sunt visus, auditus, olfactus, gustus, tactus. Et ideo propter solos quinque corporis sensus, quibus ætas talium vigere probatur, geminator idem quinarium numerus propter utrumque sexum: quia iidem quinque corporis sensus, sicut inesse masculis, ita et in feminis comprobantur. Ideo duæ istæ ætates denario generationum numero finiuntur.

7. Tres inde ætates sæculi, quæ in Evangelio computantur, bis septeno generationum numero distinguuntur. Ab Abraham enim usque ad David generationes quatuordecim. Et a David usque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim. Et a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

8. Jam ergo videndum est cur istæ tres ætates sæculi bis septeno generationum dignoscantur numero terminari. Equidem jam superius diximus duas illas ætates ab Adam usque ad Abraham, quasi infantiam atque pueritiam, solis quinque corporis sensibus deditas exstitisse, pro eo quod non potest in his duabus ætatibus aliquid sublime aut cognitione percipi, aut actione formari. Solis ergo, sicut dictum est, quinque sensibus corporis vigent. Infantia jam deinde et pueritia explicita, succedente adolescentia, accedit homini et cognitio discreta, et actio necessaria. Quæ duo si quinque illis corporis sensibus addantur, septem fiunt. Item septem si propter utrumque sexum iterum duplicentur, quia sicut in viris, ita in feminis accipiuntur, quatuordecim sub uno efficiuntur. Et hæc est ratio ut duæ illæ ætates denis generationum numeris currant; tres istæ bis septem generationum articulis serviant. Quinque sane ætates sæculi diximus, quas non in annis, sed in generationibus agnoscamus.

9. Ut ergo agnoscat is ætates ipsas sæculi non annorum supputatione debere addisci, sed generationum determinatione oportere intelligi, sanctum nobis Evangelium satisfacit. Tres quippe ætates, quas ab Abraham usque ad Christum in ordine ponit, certis et determinatis generationum lineis dirimit. Nec enim, ut tres illos ætatum articulos demonstraret, aliquid de annorum numeris possit, cum tamen tres illas ætates denis et quaternis generationibus agnoscamus.

a num. 33 usque ad 42, et cap. ult. lib. xxi de Civitate Dei.

nerationibus explicaverit. Sic enim in Matthæi Evangelio legitur : *Omnes generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim. Et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim. Et a transmigratione Babylonis, usque ad Christum, generationes quatuordecim (Matth. 1, 17).* Quod fortasse nequaquam Evangelista in distinguendis ætatibus observaret, scilicet, ut non eas annorum numeris, sed generationibus proderet, si non hoc ipsum etiam observatum in lege veteri distinguendis ætatibus prævidisset. Juxta hunc enim modum duas illas ætates, unam ante diluvium, secundam post diluvium invenimus in libro Genesis terminatas. Enumeratis enim illic generationibus ab Adam usque ad Noe, antequam ingrederetur arcam, quæ decem utique generationes erant, sic dicit Scriptura : *Hæ generationes Noe (Gen. vi, 9).* Similiter post diluvium secundæ ætatis generationem seriem pandens, sic eadem Scriptura commemorat, dicens : *Hæ generationes Sem (Gen. xi, 10)*; enumerans easdem generationes a Sem filio usque ad Abraham, numero decem. Tertiam quoque ætatem sæculi sequens similiter agit, a qua Matthæus incipiens Evangelista, digestis generationum articulis, tres sæculi ætates explicuit, duas illas retroactas ætates necessario prætermittens, quæ quasi infantia et pueritia gignendis filiis aptæ non essent. Quis enim usitata lege naturæ ante 13 ætatis suæ annum potest gignere filios? Et ideo Evangelista nitens secundum carnem generationem Domini explicare (*Matth. 1, 1, 2*), ab Abraham quasi ab adolescentia narrationem suam cœpit extendere, ex qua ætate potest homo filios generare propter semen Abrahæ, in quo benedicendæ omnes gentes fuerant repromissæ (*Gen. xii, 3*).

10. Sic ergo reddita ratio docet, et ætates sæculi non in annis, sed in generationibus quærere, pro eo quia cujuslibet ætatis distinctione non invenimus in Scripturis, Hi sunt anni generationum, sed, *Istæ sunt generationes.* Sicut dictum est, primæ sæculi ætate finita : *Hæ generationes Noe*; vel cum ætas secunda a Sem usque ad Abraham memoratur, ubi similiter scribitur : *Hæ sunt generationes Sem*, cum tamen neque in prima, neque in secunda ætate sæculi sit scriptum, *Hi sunt anni generationum*, sed, *Hæ sunt generationes.* Volens ergo Scriptura ostendere ætates sæculi non in annorum debere opinione constitui, sed librata generationum numerositate rimari, præsertim cum in multis Scripturarum locis, ubi per generationes certus ordo temporum dirigitur, anni penitus taceantur, nec tamen ex hoc tempora ipsa sæculi in quocunque frustrantur. Ergo non satis est attendere summam annorum, ubi per generationes efficientia comprobatur ætatum. Hoc enim more sanctarum Scripturarum quædam videmus lege a Deo promissa, quæ non in annis, sed in præfinitis generationibus prædicuntur implenda. Nec enim hominis cujusque prophetantis sermone prædicatur, sed ipsius Dei voce signatur, quod ad Abra-

ham Dominus loquitur. *Quarta, inquit, generatione filii Israel de terra Ægypti revertentur (Gen. xv, 16)* : quod non in annis, sed in generationibus videtur tunc fuisse impletum. Etenim si replices genealogiam Levi, quarta generatione filios Israel de terra Ægypti egressos esse reperies. Levi genuit Cahat, Cahat genuit Amram, Amram genuit Aaron, Aaron genuit Eleazar, Eleazar genuit Phinees. Cahat autem cum patre suo Levi ingressus est Ægyptum. Rursum Eleazar cum patre suo Aaron egressus est Ægyptum. A Cahat usque ad Eleazar computantur generationes quatuor.

11. Sic ergo futura et plena a Deo liberatio servitutis Israelitici populi non in annis, sed in generationibus prædicta est adimpleri. Hoc quippe modo et Cain peccatum septena generationum vindicatione expiandum prædicatur. In septima enim generatione Cain peccatum est dissolutum, quia et in septima generatione a Lamech, qui septimus ab Adam est, Cain ipse occiditur. Jam deinde et peccatum ipsius Lamech, qui eum occidisse præcibitur, in septuagesima septima differtur generatione purgandum, juxta quod de eo scriptum est : *Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech vero septuages septies (Gen. iv, 24).* Ab Adam enim usque ad Christum generationes septuaginta septem per ordinem colliguntur, sicut in Lucæ Evangelio legitur (*Luc. iii, 23 seq.*). Ab ipso enim Christo illic incipitur, et usque ad Adam, vel Deum, a quo ipse Adam creatus est, pervenitur. Et ideo Lamech peccatum, quasi totius mundi in septuagesima septima generatione, Christi videlicet adventu, est purgatum. Unde et ipse Dominus hujus sacratissimi septuagesimi septimi numeri in Evangelio sacramentum commendans, remittenda esse peccata docet, non solum septies, sed etiam septuages septies (*Matth. xviii, 22*).

12. Nec enim septuaginta septem istæ generationum lineæ, quas secundum Lucam ab Adam usque ad Christum historialis ordo commendat, aliquid generationibus illis quæ a Matthæo commemorantur (*Matth. 1, 1 seq.*), in quocunque præjudicant. Alias enim generationum lineas Lucas exsequitur, alias Matthæus rimatur. Lucas enim sacerdotalis generis prosapiam sequens, et a Christo Filio Dei incipiens, usque ad Adam, et ipsum Deum, a quo formatus est, septuaginta septem lineas generationum explicuit. Matthæus autem regis stirpis generationum exsecutus est numeros, in quibus per quaternos et denos generationum articulos tres mundi ætates expressit. Ætates ergo sæculi, quas prædiximus quinque usque ad Christum fuisse, non secundum Lucam, qui sacerdotale genus exsequitur, sed juxta Matthæum, qui regias generationes digerit, computandæ sunt. Etenim Christi Filii Dei carnem sic ex utroque genere credimus propagatam, ut et regio semine floreat, et sacerdotali propagine sit gloriosa. Juxta semen ergo regium, quod Matthæus exsequitur, adjectis illis duabus ætatibus, id est, quæ ab Adam usque ad Abraham denis generationibus currunt,

quinque aetates saeculi computande sunt. Sic ergo **A** stum supputare serie generationum agnoscimus. annorum supputatio attendenda, sed generationum cunctis firmata est linea.

13. Quando ergo falsitas Judaeorum, o studiosissime Christiane! per annos ex codicibus seis libatos, aetates saeculi coram te noluerit definire, ut quasi per milles annos aetates ipsas mundi determinatas videatur ostendere; non illic traharis in spiritu erroris, sed revertere ad spiritum veritatis, ut secundum Evangelium et exempla Scripturarum, quae superius posita sunt pro dignoscentia harum aetatum, omnem illam annorum supputationem secundam codices Hebraeos despicias, et has solum enumerationes generationum intendas, quas ab Adam audisti usque ad Christum distinctis lineis terminatas.

14. Jam nunc quae sit ratio ut hac sexta aetate eam nasci oporteret, studiosae lector, addisce. Scilicet, ut qui sexto die fecerat hominem sexta etiam aetate saeculi veniret ad humani generis reparationem. Hinc ergo jam securi de hac annorum quaestione omnes apostoli et apostolici viri, eo quod harum aetatum summa non in annis, sed in generationibus sit locata, non curarunt quid in Hebraeorum codicibus annorum traheretur in summam, dummodo patesceret generationum series plena. Quid enim interest, quantis unusquisque illorum annis advixerit, dummodo generationum numeros plenius scit? Si enim aliquid numeri de generationibus subtrahatur, confusio utique aetatum agnoscitur. At ubi plenus numerus generationum consistit, quid opus est de annis saeculi satagi, quando omnis summa aetatum certis et praefinitis generationum numeris currit? Tu, Judaeae, ut annos invenias per generationes, hoc ipsum addiscis: nec enim quot anni a principio mundi fuerint, scire ullo modo poteris, nisi hoc prius per singulas generationes inveneris. Si igitur generationum ordo frustratur, quae veritas remanebit annorum? Anni enim per generationes nullo modo cognoscuntur. Quid ergo? Nunquid potest ita generationibus agi, scilicet, ut non queant sine annis intelligi? Generatio enim et in paucis, et in multis annis potest addisci. Anni vero sine generationibus nulli poterunt reperiri. Cedo igitur, quod unaquaque generatio his denis tantum annis advixerit: nunquid aliquid annorum iste numerus **D** me impedit, quando mihi generationum series satisfacit? Ergo hoc tenendum, hoc etiam tota fide servandum est, ut pro hac dignoscentia sextae aetatis et Dominicae incarnationis distributos singulis aetatibus generationum ordines observemus, in quibus non solum nullus error, sed magnae veritatis est revelata ostensio, et quibus in tantum tuti ab errore erimus, in quantum olim natum Chri-

* Gravem sane et nodis inextricabilibus implicatam controversiam de numero annorum a principio mundi ad usque Christum natum, quam hinc incipit explicare Julianus, plerique sacri interpretes edisserunt, sed praeter omnibus nobis videtur dignus

15. Jam ergo si placet, et de ipsis annis a principio mundi collectis, quos non aliter nisi per decurrentes generationes colligitis, satagite et inde adhuc aliquid si potestis. Et siquidem jam supra probatum sit, nil officere, nec contrarium esse annorum illam brevitate ex codicibus Hebraeorum libatam, quominus ostendatur aetas saeculi sexta, tamen sine praedjudicio quaestionis hujus, si, verbi gratia, hoc solum vultis scire de annorum summa, id est, ab origine mundi usque ad Christum quot anni transierunt, necnon et quibus ob hoc codicibus oporteat credi, id est, utrum codicibus Hebraeorum, an secundum Septuaginta translatorum, vivi cordis hic jam apponite sensum. « Etenim **B** si quaeramus annos a principio mundi usque ad natiuitatem Christi secundum codices Septuaginta translatorum, subsequentibus etiam quibusdam historiis gentium, reperitur ab Adam usque ad Christum anni 5200. Et quidquid aliud superest secundum quosdam historicos, qui annorum mundi seriem conscripserunt. » Secundum codices autem vestros multo minus anni inveniuntur: in tantum, ut in solis duabus generationibus ante diluuium, et post, quae usque ad Abraham per ordinem currunt, in quas haec ipsa annorum diversitas inter utrosque codices vix mille quingenti quadraginta anni, et parum supra aliquid, colligantur. In illa enim prima aetate inveniuntur ab Adam usque ad diluuium anni 1656. Et a diluuium usque ad Abraham reperuntur anni 292. Secundum codices autem Septuaginta interpretum reperuntur ab Adam usque ad diluuium anni 2242. Et a diluuium usque ad Abraham, anni 1072, qui in duabus istis aetatibus computati sunt sub uno anni 3314. Quibus si addantur anni III, id est, a tertia aetate usque ad Christum quinque millia annorum, et supra quod remanet, summa complebitur. Ecce minor numerus reperitur annorum in codicibus Hebraeorum quam in codicibus Septuaginta interpretum: in tantum, ut etiam praesentem usque diem necdum adhuc quinque millia annorum videantur expleta, qui tamen et ipsi nihil temporis natiuitatis Christi praedjudicant, quod sub tanta evidenti generationum ordo commendat.

16. Et quia astruximus et de ipsis annis quid utrique codices habent, nunc restat ut consideremus quibus codicibus major debeatur auctoritas. Hic jam dicat unusquisque quod sentit. Nunquid breuitas ista annorum ex codicibus Hebraeis ostensa, contemptis annis pluribus, qui in editione Septuaginta interpretum continentur, praeferenda ullo modo iudicabitur, qui prophetandi potius manere, quam transferendi officio, divinae Scripturas, revelante sibi Domino, transulerunt, apud quos etiam haec

consuli Thomas Malvenda in opere de Antichristo, lib. 1, a cap. 43 usque ad 46.

^b Hac ideo verba notamus, quoniam ea allegaverit Isidorus Paecensis in fine sui Chronici., tom. VIII Hisp. Sacrae, pag. 325, edit. secund.

supputatio reperitur annorum? Ergo illa a nobis et sola pro his annis est observanda auctoritas Septuaginta interpretum, quæ merito omnibus editionibus et translationibus antefertur, quam etiam usque omnes doctores ecclesiastici tenuerunt, et in hac præcipue annorum supputatione secuti sunt.

17. De quorum etiam venerabilium Septuaginta interpretum laude atque præpollenti auctoritatis fastigio quid unusquisque doctorum senserit, breviter adnotabo. Epiphanius enim ille Cypri Salaminae magne gravitatis antistes sic de laude Septuaginta interpretum refert in opusculis suis. Dicit enim (*Tract. de Mensuris et Ponderib. pag. 566, edit. Basilee 1560*): «Admirari id oportet, nec audeat quis reprehensione dignum ducere, sed potius laudet, quod ex Dei consilio ac voluntate sit factum ut Septuaginta duo venerabiles convenerint in insula Fari, quæ Anagoge, id est, superior terra nominatur.» De quorum etiam laude idem vir adhuc post aliqua prosequitur (*Ibid., pag. 567*): «Non sunt inventi, inquit, dissoni, sed Dei mirabile opus apparuit agnoscendum, quia idem viri donum Spiritus sancti perciperant, cujus Spiritus solius erat tam consonantissimos facere ipsos interpretes: ita ut ubicunque pro manifestatione sermo erat addendus, omnes simul adjicerent, et ubicunque pro minus ornata repetitione domendum, universi simul adimerent.» Ubi etiam post alia subiungit: «Ubicunque ab eisdem transcriptoribus aliquid est adjectum, congrue apposere sermones ad intelligentiam et juvamen gentium, quæ erant ad fidem Dei vocandæ, et ex divinis Veteris ac Novi Testamenti monitis hæreditatem percipiendæ vitæ perpetuæ.» Hæc siquidem sanctus Epiphanius refert.

18. Cæterum et beatus Augustinus quid de laude talium referat, jam audite. In libro enim xv Civitatis Dei (*cap. 23, num. 3*) sic dicit: «Merito creduntur Septuaginta interpretes accepisse propheticum spiritum, ut si quid ejus auctoritate mutarent, atque aliter quam erat quod interpretabantur dicerent, neque hoc divinitus dictum esse dubitaretur.» De quibus etiam idem vir adhuc in xviii libro ejusdem operis (*cap. 45, num. 1*) replicat, dicens: «Cum scribat et alii interpretes, qui ex Hebræa lingua in Græcam sacra illa eloquia transtulerunt, hanc tamen quæ Septuaginta est, quam ut sola sit recipit Ecclesia^b, eaque utuntur Græci populi Christiani, quorum plerique utrum alia aliqua sit, ignorant. Ex hac Septuaginta interpretatione etiam in Latinam linguam interpretatum est quod Ecclesiæ Latinæ tenent. Unde (sequitur) Ecclesiæ Christi tot

^a Utris codicibus in numerandis patriarcharum annis adhaerendum sit, Græcis LXX interpretum, an Hebræicis, questio est inter eruditos valde agitata. Favet quidem major illorum pars Hebræicæ supputationi. Verum sunt non pauci, nec contempti auctores, qui pro LXX interpretum chronologia acriter depugnant. Baronius, in *Apparatu ad Annales Eccles.*, Joannes Morinus, *exercit. 7*, Vossius, Paulus Pezronius, in *Antiquitate temporum restituta*, alique. Quare minus mirari oportet Julianum no-

strum in eadem fuisse sententia tum cum maxime in Ecclesia florebat editio Latina Septuaginta interpretum. Vid. Nat. Alexand. *Diss. viii in prim. mundi aetatem, tom. I Histor. Veteris Testam.*

hominum auctoritati, ab Eleazaro tunc pontifice ad hoc tantum opus electorum, neminem judicant præferendum: quia etsi non in eis unus apparuisset Spiritus sine dubitatione divinus, sed inter se verba interpretationis suæ Septuaginta docti more hominum contulissent, ut quod placuisset, omnibus hoc maneret, nullus eis interpret debuit anteponi. Hæc siquidem de laude Septuaginta interpretum, satis dicta sufficiant.

19. Cæterum de hac annorum diversitate quid inter Hebræos et nostros codices distet, idem D. Augustinus in prædicto opere eandem ventilat questionem, dicens (*Lib. xv, cap. 10*): «Inter Hebræos et nostros codices e de ipso numero annorum nonnulla videtur esse distantia, quod ignoro qua ratione sit factum. Non tamen tanta est, ut illos homines tam longævos fuisse dissentiat. Nam ipse homo primus Adam, antequam gigneret filium qui est appellatus Seth, ducentos triginta vixisse annos reperitur in codicibus nostris, in Hebræis autem centum triginta perhibetur. Sed postquam eum genuit, septingentos vixisse legitur in nostris, octingentos vero in illis, atque in utrisque universitatis summa concordat. Ac deinde per consequentes generationes antequam gignatur qui gigui commemoratur, minus vixisse apud Hebræos pater ejus invenitur centum annis; sed postquam est genitus, idem ipsi centum minus quam in Hebræis inveniuntur in nostris. Atque ita numeri universitas consonat, et hic et inde. In sexta autem generatione nusquam utriusque codices discrepant. In septima vero, ubi ille qui natus est Enoch, non mortuus, sed, quod placuerit, translatus esse narratur, eadem dissonantia est quæ in superioribus quinque de centum annis, antequam gigneret eum, quibus commemoratus est, filium, atque ita in summa similis consonantia. Vixit enim annos antequam transferretur, secundum utrosque codices, trecentos sexaginta quinque. Octava generatio hæret quidem nonnullam diversitatem, sed minorem ac dissimilem cæteris. Mathusalem quippe, quem genuit Enoch, antequam gigneret eum qui in ipso ordine sequitur, secundum Hebræos, non centum minus, sed viginti amplius vixit annos. Qui rursus in nostris posteaquam eum genuit reperiuntur additi, et in utrisque sibi summa universi numeri occurrit. In sola nona generatione, id est in annis Lamech filii Mathusale, patris autem Noc, summa universitatis discrepat, sed non plurimum. Viginti enim et quatuor annos plus vixisse in Hebræis quam in nostris codicibus invenitur. Namque antequam gigneret filium qui voca-

strum in eadem fuisse sententia tum cum maxime in Ecclesia florebat editio Latina Septuaginta interpretum. Vid. Nat. Alexand. *Diss. viii in prim. mundi aetatem, tom. I Histor. Veteris Testam.*

^b Edit. tanquam sola esset, sic receperit Ecclesia.
^c Nostros codices appellat, inquit, Benedictini ad hunc locum, quibus Ecclesia tum utebatur Latinis ex Græca interpretatione Septuaginta: codices vero Hebræos, qui ex Hebræica scriptura universi.

tus est Noc, sex minus habebat in Hebræis quam in nostris, postea vero quam cum genuit, triginta amplius in eisdem quam in nostris. Unde ex illis detractis, restant viginti quatuor, ut dictum est. » Illucque divus Augustinus.

20. Quod quare sit factum, ut in prima, secunda, tertia, quarta, quinta et septima generatione centum plus anni inveniantur secundum codices Septuaginta, qui detrahuntur in codicibus Hebræorum, quando unusquisque de illis filium generasset, licet supra hic doctor cur factum fuerit ignorare se dicat, tamen quid sibi ex hoc in posterum videatur enuntiat. Dicit enim (*Eod. lib., cap. 13*): « In his annis in quibus continuatur ipsius mendositatis similitudo, ita ut ante genitum filium qui ordini inseritur alicubi supersunt centum anni, alibi desunt, post genitum autem ubi deerant supersunt, ubi supererant desunt ut in summa convenient, et hoc in prima, secunda, tertia, quarta, quinta et septima generatione invenitur, videtur habere quamdam, si dici potest, error ipse constantiam, nec casum redolet, sed industriam. » Qua de re post modicum infert: « Nimirum cum vellet persuadere qui hoc fecit, ideo numerosissimos annos vixisse antiquos, quos brevissimos nuncupabant, et hoc de maturitate pubertatis, qua idonei filiis gignendis cœnarentur ostendere, atque ideo in illis centum annis decem nostros insinuandos putaret incredulis, ne homines tandiu vixisse recipere in fidem nollent, addidit centum, ubi gignendis filiis habilem non invenit ætatem; eosdemque post genitos filios, ut congrueret summa, detraxit. Sic quippe voluit credibiles facere idonearum generandarum prolis convenientias ætatum, ut tamen numero non fraudaret universas ætates viventium singulorum. »

21. Hæc licet beatus hic doctor subtilis ingenii acumen extendens de tantæ rei ambiguo disputaret, non tamen affirmando, sed existimando, quid sibi videretur exposuit: scilicet cum in remedium credulitatis eorum hoc factum esse arbitratur, quibus nullo modo credibile esset tot annos homines illius sæculi vivere potuisse, nisi eos et in hoc matura pubertas gignendorum filiorum credibiles faceret, id est, ut etiam si per brevissimos annos illos hoc ipsum computare voluissent, habilem semper in gignendis filiis invenirent ætatem, qui decem annos quales nunc habemus, centum suos conabantur astruere. Quam tamen opinionem prædictus doctor nec confirmans, nec reprobandus, sic finaliter claudit (*Ibid., circa finem*). « Quomodolibet, inquit, istud accipiatur, sive credatur ita factum, sive non credatur, sive postremo ita, sive non ita sit, recte fieri nullo modo dubitaverim. »

22. Post hæc jam de incertis ad certa sine dubio mentis oculum dirigens, et de hac ipsa annorum diversitate finalem disputationis suæ sententiam promens, sic sequitur dicens (*Eod. lib., cap. 14, n. 2*): « Non vacat quod Septuaginta interpretes in plurimis quæ diversa dicere videntur, ex Hebræis codi-

cibus emendare ausus est nemo. Non enim est illa diversitas putata mendositas; nec ego ullo modo putandum existimo. Sed ubi non est scriptoris error, aliquid eos divino Spiritu, ubi sensus esset consentaneus veritati, et prædicans veritatem, non interpretantium munere, sed prophetantium libertate aliter dicere voluisse credendum est. Unde merito non solum Hebræis, verumetiam ipsis, cum adhibet testimonia de Scripturis, uti apostolica invenitur auctoritas. » Et hæc siquidem dicens, quid etiam alios de hac annorum varietate sensisse meminerit, relatione opinabili interponit. Sic enim dicit (*Eod. lib., cap. 14*): « Inquiunt non esse credibile Septuaginta interpretes, qui uno simul tempore unoque sensu interpretati sunt, errare potuisse, aut ubi nihil eorum intererat, voluisse mentiri; Judæos vero, dum nobis invident, quod lex et prophetæ ad nos interpretando transierunt, mutasse quædam in codicibus suis, ut nostris minueretur auctoritas. »

23. Cæterum hic doctor cum in jam dicti operis libro decimo sexto (*Cap. 10, n. 2*) ætatis secundæ faceret mentionem, sic dicit: « Secundo igitur anno post diluvium Sem, cum esset centum annorum, genuit Arfaxat. Arfaxat autem, cum esset centum triginta quinque annorum, genuit Cainam. Qui, cum esset centum triginta annorum, genuit Sala. Porro etiam ipse totidem annorum erat, quando genuit Heber. Centum vero et triginta quatuor agebat annos Heber, cum genuit Faleg, in cujus diebus divisa est terra. Ipse autem Faleg vixit centum triginta annorum, et genuit Ragau, qui centum triginta duorum annorum genuit Seruch. Et hic centum triginta annorum genuit Nachor. Et Nachor septuaginta novem annorum genuit Thare, qui septuaginta annorum genuit Abraham. Fiunt itaque anni a diluvio usque ad Abraham mille septuaginta duo secundum vulgatam editionem, hoc est, interpretum Septuaginta. In Hebræis autem codicibus longe pauciores annos perhibent inveniri, de quibus rationem aut nullam aut difficillimam reddunt. »

24. Hæc beatus Augustinus de annis brevibus Hebræorum, unde nulla ratio redderetur, exposuit. Qui tamen egregius doctor, si in brevitate istam annorum ex Hebræorum codicibus proditam aliquod periculum fidei, quod absit, instare vidisset, aut eandem brevitate contrariam temporibus natiuitatis Christi quolibet defendente inspiceret, qua conjectatur ab adversariis fidei Christianæ necdum adhuc sextam ætatem sæculi advenisse, hic totum se ad respondendum conferret, hic etiam spirantibus ventis tota disputationis suæ vela laxaret, ubi eum tale aliquid dicere loci opportunitas expectaret, et non superius diceret: « De hac ipsa diversitate annorum, quare sit factum ignoro, » cum ignorantie hujus pœna sit error, in quo Dominicæ natiuitatis contradicuntur sacramento. Sed quia in hac ipsa annorum distantia nihil vidit esse contrarium quominus sexta ætas sæculi probaretur, non fuit quare aliquid quod sciendum sibi esset ex hac varietate

annorum sequeretur pro ætatibus agnoscendis, quas disinctas noverat generationibus præfinitis. Cum sive illi breviores anni secundum Hebræos, sive isti multiplices secundum codices nostros, patefacta, ut dictum est, generationum serie, non cogant nos aliud intelligere, nisi sextam ætatem sæculi esse. »

25. Jam vero quid ex hoc divus Hieronymus sentiat, intuendum est, qui omnes annos ab initio mundi usque ad Christum in Chronicorum libro Eusebii, quem de Græco in Latinum vertit, non de Hebræis, sed de Septuaginta interpretum codicibus intelligere voluit, id specialiter in præfatione sua præmittens. Dicit enim: « Neque me fugit in Hebræis codicibus dissonantes ætatum annos inveniri plus vel minus, prout interpretibus visum est lectitari, sequendumque illuc potius quod exemplariorum multitudo idem traxit. » Et hæc vir ipse beate memoriæ Hieronymus dixit, qui divinas Scripturas de Hebræo in Latinum eloquium vertit. Quis rogo jam non manifeste videat illis prorsus de hac annorum supputatione Septuaginta interpretibus credere, qui multiplicem annorum seriem illam, prout dictum est, non interpretantium munere, sed prophetantium libertate proscripsisse creduntur.

26. Sufficiat ergo nunc usque probatum vobis fuisse, nullam esse annorum summam quæ temporibus nativitatibus Christi videatur esse contraria. Similiter et quod ætates sæculi non annorum supputatio æqua, sed generationum numerositas distributa distinguat; ac proinde quia et hoc probatum est vobis, quibus codicibus de ipsis annis fidem adhiberi oporteat, ipsas quoque jam hinc mundi ætates secundum Septuaginta interpretes cum annis suis supputatas accipite, et quam annorum summam unaquæque ætas intra se videat concludere, tandem aliquando confusi sentite. Hoc tantum admo-
neo, ne cuiquam illud videatur esse contrarium, quod in tertia et quinta ætate sæculi non ipsarum generationum hic anni ponuntur, quæ secundum Evangelium Matthæi positæ sunt: quandoquidem generationes ipsas in eadem tertia et quinta ætate sæculi non sic cum suis annis dispositas, sicut in prima et secunda ætate sæculi, et annos pariter et generationes invenimus ascriptas.

PRIMA ÆTAS.

27. Præmissis quinque diebus, in sexto die Adam formatus est. Adam annorum ducentorum triginta genuit Seth. Seth annorum ducentorum quinque genuit Enos. Enos annorum centum nonaginta genuit Cainam. Cainam annorum centum septuaginta

Præ oculis Julianum habuisse Isidori Hispanensis Chronica, et lib. v Etym., ut sex ætatum annos computaret, minime dubitamus. An vero ea cognoverit quæ Chronica nuncupantur Melliti edita ab Henrico Florezio tom. VI Hisp. Sacræ, aliorum esto iudicium: nos certe ad partem asfirmantem nimis propendimus. Ut ut sit, Julianus utrumque complavit, et alia adiecit quæ in eis desiderantur.

Ita ediderunt collectores Bibliothecæ Patrum errantes abs dubio. Alii conformiter ad sanctum Isidorum, lib. v Etymol., cap. 59, et in Chronic., Noe

A genuit Malahel. Malahel annorum centum sexaginta quinque genuit Jared. Jared annorum sexaginta duo genuit Enoch. Enoch annorum centum sexaginta quinque genuit Mathusalem. Mathusalem annorum centum sexaginta septem genuit Lamech. Lamech annorum centum octoginta octo genuit Noe. Noe annorum quingentorum factum est diluvium.

SECUNDA ÆTAS.

28. Sem anno secundo post diluvium genuit Arfaxat. Arfaxat annorum centum triginta quinque genuit Cainam. Cainam annorum centum triginta genuit Sala. Sala annorum centum triginta genuit Heber. Heber annorum centum triginta quatuor genuit Faleg. Faleg annorum centum triginta genuit Ragau. Ragau annorum centum triginta duorum genuit Seruch. Seruch annorum centum triginta genuit Nachor. Nachor annorum septuaginta novem genuit Thare. Thare annorum septuaginta genuit Abraham. Hæc secunda ætas, quam per denas generationes diximus currere, unam minus habet secundum codices Hebræos, quæ hic ponitur, id est, illam quæ dicitur Cainam. Quam tamen generationem et Septuaginta interpretes memorant, et Evangelium secundum Lucam confirmat. Hæc autem duæ ætates sæculi, id est, una ante diluvium, altera post diluvium, ideo nullam habent difficultatem in perventione annorum, quia directis generationum lineis currunt, sicut est unum ex altero propagatum.

TERTIA ÆTAS.

29. Tertia dehinc ætas sæculi sequitur, in qua ideo post commemorationem Abraham, Isaac, Jacob, et Joseph per Hebræorum servitatem in Ægypto, et tempora Judicum anni quærentur, quia in generationes illas quatuordecim, quæ per Matthæum ab Abraham usque ad David commemorantur, non ubique anni ipsi manifeste patescunt. Quod propterea dicimus, ne contrarium aliquid videatur cuiquam, quod alius illic generationum, alius hic auctorum ordo servetur, ubi anni quærentur: cum illic evidens tantumdem ordo generationum textatur, qui pervenit usque ad Christum; hic autem sola annorum veritas describatur, quæ in annis fidem collocet temporum.

30. Abraham annorum centum genuit Isaac. Isaac annorum sexaginta genuit Jacob. Jacob annorum nonaginta genuit Joseph. Joseph annos centum et decem vixit. Hebræorum servitus in Ægypto annis centum quadraginta quatuor. Moses annis quadraginta rexit populum in eremo. Josue annis viginti septem. Othoniel annis quadraginta. Aoth annis

anno sexcentesimo factum est diluvium. Nos vero malemus legere: Noe annorum quingentorum genuit Sem. Noe anno sexcentesimo factum est diluvium. Sed cum mss. codicibus destituamur, sufficit hæc animadvertere.

Hæc una ratio est quæ nobis suadet Julianum legisse Mellitum; nam, ut iste, duntaxat posuit, Sem anno secundo post diluvium genuit, etc., cum Isidorus in Chronic. scripserit: Sem anno secunda post diluvium cum centum esset annorum genuit, etc.

octuaginta. Debora annis quadraginta. Godoon annis quadraginta. Abimelech annis tribus. Theta annis viginti tribus. Jair annis viginti duobus. Septe annis septem. Abessa annis septem. Abdon annis octo. Samson annis viginti. Meli sacerdos annis quadraginta. Samuel et Saul annis quadraginta.

QUARTA ÆTAS.

31. In hac quarta ætate si cuiquam forte contrarium esse videtur, quod non ipse numerus quatuordecim generationum hic servetur, qui in Matthæo complectitur, attendat inter Joram regem, et Jonatham, omissa Athalia, tres reges in medio prætermisisse Matthæum, qui hic cum annis ponuntur, et in Evangelio detrahuntur, pro eo quod Joram generi se miserat impiissimæ Jezabel, et idcirco usque ad tertiam generationem memoria tollitur, ne in sanctæ nativitatæ ordine poneretur. Quamquam et illud præ ceteris considerare conveniat quod plures fuerunt successiones, pauciores autem generationes. Non enim quæ regum, eadem generationum sunt tempora. Unde et Matthæus eos quos ad generationem non putavit pertinere, præerit. Sic, inquam, fiet, ut usque ad Jechoniam quatuordecim generationum numerus non offendant.

32. David annis quadraginta. Salomon annis quadraginta. Roboam annis decem et septem. Abia tribus. Asaph annis quadraginta et uno. Josaphat annis viginti quinque. Joram annis octo. Ochozias anno uno. Athalia annis septem. Joas annis quadraginta. Amasias annis viginti novem. Ozias annis quinquaginta duobus. Jonatham annis sex. Achaz annis viginti sex. Ezechias annis viginti novem. Manasses annis quinquaginta quinque. Ammon annis duodecim. Josias annis triginta duobus. Jachim, qui et Jechonias, annis undecim. Sedecias annis undecim.

QUINTA ÆTAS.

33. Quinta ætas a transmigracione Babylonis usque ad Christum: quam Matthæus per generationes sex sequitur, quia in progenitoribus ipsis, ut pote in captivitate constituti, quis quot annis vixerit, non facile noscitur. Ideo melius numerus annorum ætatis hujus usque ad Christum per historias gentium cognoscendas adhibetur. Hebræorum captivitas septuaginta annis. Darius annis triginta quatuor. Hujus tempore Judæorum captivitas absoluta est. Xerxes annis viginti. Artaxerxes annis quadraginta. Darius ^a decem et novem annis. Artaxerxes annis quadraginta. Artaxerxes ^b annis viginti sex. Xerxes ^c annis quatuor. Darius ^d annis sex. Alexander ^e quinque annis. Ptolomæus annis quadraginta. Phila-

^a Scilicet *Nothus*, eo cognomine designatus ab Isidoro et Mellito in Chron., ut ab aliis Darius distinguatur.

^b Artaxerxes, qui et *Ochus* dictus est, ut eum nominant in Chron. iidem Isidorus et Mellitus.

^c Xerxes quoque legitur apud Isidor. lib. v Etym., sed melius in suis Chron., ut et apud Mellitum: *arses Ochi filius*.

A delphus annis triginta octo. Evergetes annis viginti sex. Philopater annis decem et septem. Epiphanes annis viginti quatuor. Philometer annis triginta quinque. Evergetes annis viginti novem. Soter annis decem et septem. Alexander annis decem. Ptolomæus annis octo. Dionysius annis triginta. Cleopatra annis duobus. Julius Cæsar annis quinque.

SEXTA ÆTAS.

34. Octavius Cæsar regnavit annos quinquaginta sex. Hujus quadragesimo primo anno, juxta quod Tertullianus Hieronymusque testantur, Christus Dei Filius de Maria semper virgine nascitur, et Tiberii imperatoris tempore crucifigitur, qui regnavit annis viginti quatuor. Ab initio itaque sæculi usque ad tempus nativitatæ Christi, quando quadragesimus primus annus Octavianus Cæsaris fuit, evenerunt anni 5325. Jam vero residuus annorum numerus a tempore nativitatæ Christi usque in præsens in promptu est unicuique, et scire si volet, et supputare si placet, assumptis videlicet annis secundum æram ab ipsa Domini incarnatione. Æra enim inventa est ante triginta et octo annos quam Christus nasceretur. Nunc autem acclamatur æram esse 724. Detractis igitur triginta et octo annis, ex quo æra inventa est, usque ad nativitatem Christi, residui sunt 686 anni. Reliquum igitur hujus sextæ ætatis tempus, id est, a præsentis die usque in horam ipsam finis sæculi quot annorum spatium protendatur, soli Deo est cognitum. At nunc sit gloria ipsi unigenito Christo Filio Dei, per quem repudiata interim manifeste patescit opinio illa vestra vanissima, qua et sextam adhuc ætatem sæculi expectatis, et sæculum istud in sex millibus tantum annis stare congingitis, quos jam et ipsos transactos esse probabitis, si studiosius attendatis. Repetendum est igitur quod audistis.

35. Ab initio enim mundi usque ad Christum computatos diximus annos 5325, quibus si addatur anni ab incarnatione Domini 686 usque in presentem diem, id est, quando serenissimus Ervigius princeps sextum imperii sui videtur habere annum, computati sub uno 6011 anni efficiuntur. Quos etiam si juxta aliorum historias computare velitis, propensiosem et majorem fortasse annorum numerum comprobatis. Sic, inquam, transactis sex millibus annis, quid jam nunc Judæorum falsitas agis, quando perduto regno et sacerdotio, traheris in errorem, et generationum nesciens ordinem, in sædis annis tibi futuram collocas fidem? Ecce multipliciter victus et convictus es de ætate sæculi

^d Haud male hunc Darium, ad ætatis ejusdem nominis distinctionem, *Arsami filium* cognominavit Mellitus.

^e Ita credere collectores Bibliothecæ Patrum; alii autem, *Octavianus*, ut et Mellitus, et sanctus Isidor. in Etymolog., sed in Chronic. *Octavius*. Isidorus autem Pacensis, qui transfert verba notata: *Octavianus. . . . regnavit, etc.*

sexta, et Christi nativitate præterita. Nihil enim verum quod respondeas invenies, quia et per ætates juxta codices tuos generationum ordine patefacto succumbis, et per ipsam annorum summam secundum codices vulgatæ editionis manifeste dejeris. O quam dolendus est error tuus! Nulla enim te prophetis historia juvat, nullus historicus ordo confirmat: jam signa tua non vides, jam non est propheta (*Psal. LXXIII, 9*), nubibus enim

A mandavit, ne pluant super te pluviam (*Isai. v, 6*); et adhuc dicis nasciturum esse Christum? Exspecto, inquires, qui jam olim venit in mundum. Vere multum erras, multum desipis, multum stertis, graviter enim corruisti, o Israel; in iniquitatibus tuis collisus es, contractus es, conquassatus es. Viam perdidisti, viam ergo sequere, ut per viam venias ad salutem. Amen.

SANCTI JULIANI

EPISCOPI TOLETANI

ANTIKEIMENON

HOC EST

CONTRAPOSITORUM SIVE CONTRARIORUM IN SPECIEM

UTRIUSQUE TESTAMENTI LOCORUM,

LIBRI DUO,

Ex antiquo Fuldensi codice eruti, et auctori suo restituti.

ANDRÆ SCOTI PRÆFATIO

Ejus editioni præfixa in Bibliotheca magna veterum Patrum Coloniensi.

In sacram Scripturam quæstiones investigando scripsere olim complures. In his Hieronymus et Augustinus, maxima Ecclesiæ lumina. Tamen quæ hujus nomine circumferuntur (a) Quæstiones Veteris ac Novi Testamenti beati Augustini non esse, sed hæretici alicujus docet illustrissimus Bellarminus card. multis argumentis Jurisconsulti ad hæc *Ἀντικειμένων*, e suis collectas Pandectis atque codicibus juris, conciliare invicem student. In sacris vero litteris, ut in Dei, quæ ipsa est veritas, verbo atque eloquio, nulla existunt revera pugnantia, sed in speciem duntaxat, quæ facile e sanctis Patribus a theologis orthodoxæ fidei queant componi ac conciliari. Anonymus quoque in hoc genere prodiit olim, *Ἀντικειμένων* titulo, hoc est, Locorum S. Scripturæ in speciem pugnantium, libris duobus, nimirum in Vetus Novumque Testamentum; sed quos quidam in tres libellos non recte diviserit, epistolas apostolicas ab Evangelis (quibus simul constat Novum Testamentum) segregando.

Nos nuper dum beatos Isidorum atque Hildefonsum de Sacris Ecclesiæ scriptoribus evolveremus, in Appendice Felicis de Juliani episcopi Toletani scriptis incerti auctoris libellum huic Juliano reddi observavimus, puta *Ἀντικειμένων*, quem natalibus suoque parenti nunc demum reddimus, auctoritatem Felicis secuti. Sic enim ille: « Scripsit et Julianus librum de Contrariis, quod Græce *Ἀντικειμένων* voluit titulo donare: qui in duos divisus est libros, ex quibus primus dissertationes continet Veteris Testamenti, secundus, Novi. » Hactenus Felix Hispanus. Porro editum memini hoc opusculum a Joanne Alexandro Brassicano jureconsulto, Basileæ 1550. Decimo post anno Coloniz Cervicor. evulgavit ex codice, ni fallor, Fuldensi longe antiquissimo. Parisiis quoque cum Junilio in Genesim exiit typis. Tractavit post idem argumentum Seraphinus Cumiranus Feltrensis e familia sodalium sancti Francisci hoc epigraphe libri duplicis: *Conciliatio locorum communium sacre Scripturæ qui inter se pugnare videntur*. Is hanc nactus spartam mirifice illustravit: nobis vero patrem auctoremque digito veluti commonstrasse sit satis. Vale.

(a) Videsis admonitionem Benedictinorum in hunc librum Quæstionum in App. tom. III Operum S. Augustini, pag. 34.

EDITORIS HISPANI MONITUM.

Pauca sunt quæ post Andream Scotum moneamus lectorem: sed illud silentio præterire minime debemus, hocce opusculum ante ipsum sæpe editum, absque auctoris nomine apparuisse: ipsumque primum fuisse qui ejus germanum parentem quasi digito indicaverit, ut ipse loquitur. De quo nos et gratulamur: verum quod ille paulo timidius pronuntiavit, nos tanquam exploratum omnino atque indubitatum asserimus, hujus opusculi non alium auctorem existisse præter nostrum Julianum. Nemo